

Protokollsutdrag

§ 114

Dnr 2013/KSM 0056

Inrättande av Klövbergets naturreservat

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

1. Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) inrättas Klövbergets naturreservat vars omfattning framgår av bifogade karta (bilaga 1).
2. För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att föreskrifter här nedan angivna, under kapitlet reservatsföreskrifter för Klövberget, Tyresö kommun, ska gälla.
3. Kommunfullmäktige beslutar med stöd av 3 § i förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken fastställa bifogad skötselplan (bilaga 3).
4. Samtidigt beslutar kommunfullmäktige att samhällsbyggnadsförvaltningen utses till naturreservatsförvaltare.
5. Reservatets namn skall vara Klövbergets naturreservat.

Beskrivning av ärendet

Miljö- och trafikavdelningen har tagit fram ett förslag för bildande av Klövbergets naturreservat. Förslaget har varit ute på remiss under 21 oktober - 18 december 2014. 20 svar har inkommit. Förslaget omfattar beslutsdel med föreskrifter, skötselplan och samrådsredogörelse.

Miljö- och samhällsbyggnadsutskottet beredde ärendet den 20 maj 2015. Utskottet föreslår kommunstyrelsen och kommunfullmäktige att förslaget för Klövbergets naturreservat antas.

Yrkande

Anita Mattsson (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Bilagor

Tjänsteskrivelse Klövberget.pdf

Protokollsutdrag. miljö- och samhällsbyggnadsutskottet § 89.pdf

Klovberget samrådsredogörelse.pdf

Justerandes sign 		Utdragsbestyrkande
---	---	--

Klovberget beslut foreskrifter bilaga 1.pdf

Klovberget sandlista adresser exkl fastagare bilaga 2.pdf

Skotselplan Klovberget bilaga 3.pdf

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Tyresö kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Göran Bardun
Kommunikolog
08-5782 93 51
goran.bardun@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE
2015-05-07
1 (2)

Diatenummer
2013KSM0056

Kommunfullmäktige

Beslut om bildande av Klövbergets naturreservat

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att förslaget för Klövbergets naturreservat antas.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Åke Skoglund
Förvaltningschef
ake.skoglund@tyreso.se
08-5782 92 33

Göran Norlin
Avdelningschef
goran.norlin@tyreso.se
08-5782 97 80

Sammanfattning

Miljö- och trafikavdelningen har tagit fram ett förslag för bildande av Klövbergets naturreservat. Förslaget har varit ute på remiss under 21 oktober – 18 december 2014. 20 svar har inkommit. Förslaget omfattar beslutsdel med föreskrifter, skötselplan och samrådsredogörelse.

Beskrivning av ärendet

Miljö- och trafikavdelningen har tagit fram ett förslag för bildande av Klövbergets naturreservat. Förslaget skickades ut för samråd till drygt 150 sakägare, myndigheter, fastighetsägare, företag och föreningar. 20 stycken yttranden har inkommit varav 19 inom samrådstiden och redovisas i samrådsredogörelsen. Samrådet har annonserats i Dagens Nyheter, Mitt i Tyresö samt på kommunens hemsida.

Till ärendet hör följande handlingar:

- beslut med föreskrifter,
- karta (bilaga 1),
- sändlista (bilaga 2),
- skötselplan (bilaga 3),
- samrådsredogörelse.

Skötselplanen har tagits fram av miljö- och trafikavdelningen. Viktig information i arbetet har givits från ett examensarbete som avhandlar Klövbergets naturvärden, riktad inventering av lavar, mossor och svampar i området samt en översiktig inventering av rovfågelhabitat. Uppgifter från Artdatabanken har även använts i arbetet.

Efter samrådet har mindre justeringar gjorts i texten. Förslaget med separata besöks- och båtbyggor har tagits bort och alternativet med gemensam brygglösning kvarstår. En mindre, söndrig brygga utan avtal eller servitut föreslås i skötselplanen att den tas bort i samråd med ägaren.

§ 89

Dnr 2013/KSM 0056

UTDRAG

Inrättande av Klövbergets naturreservat

Miljö- och samhällsbyggnadsutskottets förslag till kommunstyrelsen

- Anta förslaget för Klövbergets naturreservat.

Beskrivning av ärendet

Miljö- och trafikavdelningen har tagit fram ett förslag för bildande av Klövbergets naturreservat. Förslaget har varit ute på remiss under 21 oktober - 18 december 2014. 20 svar har inkommit. Förslaget omfattar beslutsdel med föreskrifter, skötselplan och samrådsredogörelse.

Bilagor

Tjänsteskrivelse Klövberget.pdf

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	---	--

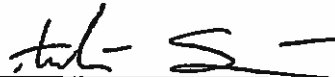
Datum 2015-05-20
 Tid 08:30–11:25
 Plats Bollmora

Beslutande Se närvarolista

Övriga deltagare Se närvarolista

Justeringens plats och tid Samhällsbyggnadsförvaltningen 2015-05-26

Paragrafer § 74 – § 81 samt § 84 - § 92

Sekreterare
Andrea Ström

Ordförande
Fredrik Saweståhl

Justerande
Anita Mattsson

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ Miljö- och samhällsbyggnadsutskottet
 Sammanträdesdatum 2015-05-20 (§ 74 – § 81 samt § 84 - § 92)
 Datum då anslaget sätts upp 2015-05-27
 Datum då anslaget tas ned 2015-06-18
 Förvaringsplats för protokollet Samhällsbyggnadsförvaltningens arkiv

Underskrift

Andrea Ström

Utdragsbestyrkande

Närvarolista

Beslutande

Fredrik Saweståhl (M)
Mats Lindblom (FP) tjänstgörande § 74- § 84 samt § 86 - 92
Marie Åkesdotter (MP) tjänstgörande § 74- § 80 samt § 82 - 92
Anki Svensson (M)
Anna Steele (FP) tjänstgörande under § 85
Ulrica Rüs-Pedersen (C) tjänstgörande från 8:40 § 75 - § 84
Helen Dwyer (C) tjänstgörande från 8:30 till 8:40 under § 74
Leif Kennerberg (KD)
Anita Mattsson (S)
Kristjan Vaigur (S)
Karin Ljung (S) tjänstgörande från 8:30 – 9:35 till och med § 78
Peter Bylund (MP) tjänstgörande från 9:35 § 78
Marcus Obligado (V) tjänstgörande från kl 9:50 – 9:55 under § 81

Ersättare

Dick Bengtson (M)
Peter Odelvall (M)

Övriga

Andrea Ström, Nämndsekreterare, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Amalia Tjärnstig, exploateringsingenjör, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Carolin Andersson, Planarkitekt, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Carolina Fintling Rue, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Christian Nützel, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Dijedona Kelmendi, Exploateringsingenjör, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Emelie Häll, Exploateringsingenjör, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Göran Bardun, Kommunekolog, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Göran Norlin, Enhetschef, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Hanna Fürstenberg-Danielson, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Helena Swahn, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Helene Hallberg, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Henrik Lagerhed, Controller, Ekonomi

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	---	--------------------

Åke Skoglund, Chef, Samhällsbyggnadsförvaltningen

Sara Kopparberg, Stadsbyggnadschef, Samhällsbyggnadsförvaltningen

Pia Björnhård, Projektledare/exploateringsingenjör, Samhällsbyggnadsförvaltningen

Amanda Hammar, Planpraktikant, Planenheten

Marin Tomic, Politisk sekreterarpraktikant

Gunilla Berg, Näringslivschef, Samhällsbyggnadsförvaltningen

Johanna Ronnheden, Landskapsarkitekt, Planenheten

Frånvarande

Anna Lund (KD)

Lennart Jönsson (S)

Anders Linder (S)

Justerares sign 			Utdragsbestyrkande
--	---	---	--------------------

Tyresö kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Göran Bardun
Kommunkolog
08-5782 93 51
goran.bardun@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE
2015-05-07
1 (2)

Diaenummer
2013KSM0056

Kommunfullmäktige

Beslut om bildande av Klövbergets naturreservat

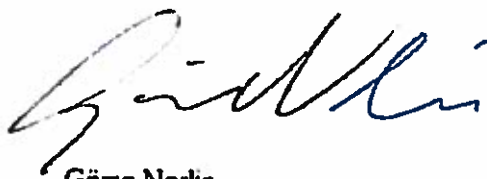
Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att förslaget för Klövbergets naturreservat antas.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Åke Skoglund
Förvaltningschef
ake.skoglund@tyreso.se
08-5782 92 33

Göran Norlin
Avdelningschef
goran.norlin@tyreso.se
08-5782 97 80

Sammanfattning

Miljö- och trafikavdelningen har tagit fram ett förslag för bildande av Klövbergets naturreservat. Förslaget har varit ute på remiss under 21 oktober – 18 december 2014. 20 svar har inkommit. Förslaget omfattar beslutsdel med föreskrifter, skötselplan och samrådsredogörelse.

Beskrivning av ärendet

Miljö- och trafikavdelningen har tagit fram ett förslag för bildande av Klövbergets naturreservat. Förslaget skickades ut för samråd till drygt 150 sakägare, myndigheter, fastighetsägare, företag och föreningar. 20 stycken yttranden har inkommit varav 19 inom samrådstiden och redovisas i samrådsredogörelsen. Samrådet har annonserats i Dagens Nyheter, Mitt i Tyresö samt på kommunens hemsida.

Till ärendet hör följande handlingar:

- beslut med föreskrifter,
- karta (bilaga 1),
- sändlista (bilaga 2),
- skötselplan (bilaga 3),
- samrådsredogörelse.

Skötselplanen har tagits fram av miljö- och trafikavdelningen. Viktig information i arbetet har givits från ett examensarbete som avhandlar Klövbergets naturvärden, riktad inventering av lavar, mossor och svampar i området samt en översiktlig inventering av rovfågelhabitat. Uppgifter från Art databanken har även använts i arbetet.

Efter samrådet har mindre justeringar gjorts i texten. Förslaget med separat besöks- och båtbyggor har tagits bort och alternativet med gemensam brygglösning kvarstår. En mindre, söndrig brygga utan avtal eller servitut föreslås i skötselplanen att den tas bort i samråd med ägaren.

Tyresö kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Miljö- och trafikavdelningen
Göran Bardun, Kommunekolog
08-5782 93 51, goran.bardun@tyreso.se

2015-04-30

1 (22)

Diarienummer

2013KSM0056

Kommunfullmäktige

Samrådsredogörelse - Klövbergets naturreservat

Samrådstid

Förslag till beslut med föreskrifter och karta samt förslag till skötselplan för Klövbergets naturreservat sändes ut på samråd under tiden 21 oktober till och med 18 december 2014. Drygt 150 myndigheter, gränsgrannar, föreningar och bolag har tilldelats samrådshandlingarna. Samrådet har annonserats i Dagens Nyheter och i Mitt i Tyresö den 21 oktober 2014 samt på kommunens hemsida under hela remisstiden. Vid samrådstidens slut har 19 skriftliga yttranden inkommit via post och e-post samt ett samrådssvar som inkom den 29 december har också medtagits i denna redovisning.

Inkomna yttranden

1. Skärgårdsstiftelsen, 2014-10-21, inga synpunkter.
2. Försvarsmakten, 2014-10-24, inga synpunkter.
3. Anna och Andrew Kerr, Tegelbruksvägen 33, BREVIK 1:230, inga synpunkter.
4. Sjöfartsverket, 2014-11-13, inga synpunkter.
5. Stockholms grottklubb, 2014-12-02, synpunkter.
6. Marit och Bertil Bergseth, Svartbäcksvägen 8, DYVIK 1:124, 2014-12-03, synpunkter.
7. Skogsstyrelsen, 2014-12-04, inga synpunkter.
8. Stiftelsen Tyrestaskogen, 2014-12-04, inga synpunkter.
9. Fenix skärmflygklubb, 2014-12-08, synpunkter.
10. Mats Birkestedt, Tonstigen 16, DYVIK 1:2, 2014-12-12, inga synpunkter.
11. Ylva Perslow och Anders Sjöberg, ÄLLMORA 1:132, 1:112, 1:113, 2014-12-16, synpunkter.
12. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2014-12-16, synpunkter.
13. Maud Brasch och Inga Kremel, Noretvägen 51, 2014-12-16, synpunkter.
14. Lantmäteriet, 2014-12-17, inga synpunkter.
15. Svenska klätterförbundet, Sth klätterklubb m fl, 2014-12-18, synpunkter.
16. Vattenfall eldistribution AB, 2014-12-18, inga synpunkter.
17. Sveriges speleologförbund, 2014-12-18, synpunkter.
18. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF), 2014-12-18, synpunkter.
19. Tyresö naturskyddsförening, 2014-12-18, synpunkter.

Inkomna synpunkter efter samrådstidens slut:

20. Karl-Oskar Olming, Kråkvägen 22, 2014-12-29, synpunkter.

Sammanfattning av inkomna yttranden

Samrådshandlingarna för Klövbergets naturreservat skickades ut till drygt 150 sakägare, myndigheter, föreningar och berörda företag. Det inkom 20 samrådsyttranden på förslaget för inrättandet av Klövbergets naturreservat, 19 av dessa inkom inom samrådstiden. Det är svar från de flesta av de förväntade myndigheterna, organisationerna men också från några gränsgrannar och ledningsrättsinnehavare.

De flesta samrådssvaren välkomnar och tillstyrker tillkomsten av naturreservatet. Länsstyrelsen i Stockholms län har synpunkter på formuleringen av reservatets syfte, som kan ytterligare stärkas samt en del om disponeringar av text.

Några av samrådssvaren tar upp och avvisar samrådsförslagets skrivningar som behandlar frågan om en möjlighet för en framtida separat brygga för båtföreningen i Badviken. Detta alternativ är i dag inte gångbart utifrån vad som är skrivet i den befintliga detaljplanen för området. Frågan är nära knuten till en lösning för en gästbrygga i området.

Förvaltningens förslag är att nuvarande brygga drivs vidare av bryggföreningen i avvaktan på att kommunen, efter godkända ansökningar kring strandskydd, vattenverksamhet och bygglov, bygger en ny, mer tillgänglighetsanpassad brygga på befintlig bryggas plats. Förvaltning av planerad brygga får avtalas mellan bryggförening och kommunen.

I Badviken finns en äldre brygga i dåligt skick som en angränsande fastighet vid Noretvägen innehar. Enligt bryggans ägare ska det ha funnits ett avtal från 1930-talet för att få uppföra och lägga en roddbåt i viken, ägaren kan dock inte uppvisa något dokument som styrker detta. Kommunen har eftersökt och inte funnit något skrivet avtal för bryggan.

Enskilda bryggor i naturreservat är en säkerhetsfråga för kommunen. I dag ansvarar kommunen för de flesta befintliga och tillkommande anläggningar i området (i dag äger Klövbergets bryggförening sin brygga, även använd av områdets besökare). Förvaltningens mening är att den gamla och enskilt ägda bryggan på kommunens fastighet ska tas bort.

En av fastighetsägarna norr om Statkärret önskar få ta ned träd som ger olägenheter för densamma. Område är beläget i norra delen av Statkärret. Skälet till återkommande behov av att ta ned träd i kärmarken anges vara myggförekomst, översvämningsrisker och att det ger ökad inbrottsrisk vid tät vegetation. I dag är aktuell del av kärret glest bevuxen av främst al och björk.

Statkärret är av Skogsstyrelsen klassat som värdefull våtmarksbiotop. Dock är kärret sedan gammalt delvis utdikad via vattendraget Svartbäcken som löper längs Svartbäcksvägen. Bedömningen är att önskemålet lämnas utan åtgärd i beslutstexterna. Frågorna som fastighetsägaren ställer kan hanteras gentemot reservatsföreskrifterna vid uppkommet behov genom dispensansökningsförfarande till kommunen respektive förfrågan till vägföreningen.

Synpunkter har lämnats över att besökare till Klövbergets grottsystem tar vägen över tomten vid Tonstigen 16 utan fastighetsägarens lov. Det finns ingen gångbar väg att nå besöksgrottan från Tonstigen. Den västra Klövbergsgrottan är belägen till största delen inom fastigheten vid Tonstigen 16 och kräver fastighetsägarens tillstånd att besöka.

Förvaltningen planerar att ge information endast om besöksgrottan i den allmänna information över reservatet som ska ges på plats, i tryckt information och på kommunens hemsida. På kommunens hemsida ska besökaren hänvisas till de iordningställda entréer som avses iordningställas som lämpliga startpunkter för att utforska reservatet.

Ett nytt förslag till entré har lämnats av en synpunktslämnare. Förslaget går ut på att hänvisa besökare till parkeringen vid Tegelbrukets båtklubb och hänvisa besökare att gå via Tegelbruksvägen-Grankällevägen-Kråkvägen. Förslaget förutsätter att stigen mellan Grankällevägen och Kråkvägen förbättras. Besökare undgår då långa trappor alternativt klättring längs branta bergsstigar. Stigen kan senare uppgraderas till väg, vilket kan underlätta för boende och besökare till Kråkvägens övre del. Förslaget överlämnas till planenheten som hanterar det angränsande områdets detaljplaneläggning.

Ytterligare ett förslag till entrépunkt med information om naturreservatet har inkommit och med föreslagen placering vid Klövbergsvägens södra del. Förvaltningen tar till sig synpunkten i den vidare planeringen för reservatet.

Klätterrörelsen har några synpunkter som de vill få beaktade i det slutliga förslaget till reservat. Det gäller att de ska kunna byta befintliga bergbultar i klätterleder utan tillståndsförfarande, att de ska kunna få tillstånd att uppföra nya klätterleder samt att de önskar att kommunen tar över kontrollen av klätterlederna.

Förvaltningen vidhåller att förslagets föreskrifter som ger en ansökningsmöjlighet om att få pröva för att få tillstånd att byta defekta klätterbultar är beprövat i tidigare reservat och bör kunna fungera även vid Klövberget. Det finns enligt uppgift en bra bit över hundra klätterleder vid Klövberget så det finns redan tillräckligt med leder som kräver en hel del arbete av föreningslivet att hålla intakta. Förvaltningen ser gärna en koncentrerad tillfärd och bra underhållna leder i området.

Samhällsbyggnadsförvaltningen ser ingen möjlighet för kommunen att prioritera övertagande av drift och underhåll av klätterlederna i området. Kommunen tar ansvar för de flesta övriga besöksanläggningar i området. Dessa anläggningar har att tillgängliggöra området för besökaren, oftast på ett skonsamt sätt för naturen.

Klätterleder bedöms inte vara nödvändiga för områdets allmänna funktion eller minska besökarnas slitage på området på det sätt som markerade stigar, trappor, bryggor och parkeringsplatser ger. Kommunens verksamhet vid Klövberget är information, tillsyn och reparation av installationer, allmän naturvård, renhållning samt övervakning av Klövbergets naturvärden.

Hängseglarna som besöker området sporadiskt under vinterhalvåret vill inte att det ska tillkomma stängsel eller liknande uppe vid bergets branter. Möjligheten finns med i de föreslagna föreskrifterna. Det kan bara bli aktuellt med skyddsstaket under mycket speciella förhållanden och då i samråd med föreningslivet.

Ett par närboende fastighetsägare har ställt frågan om naturreservatets närvaro kan innebära något negativt i en framtida bedömning av deras byggrätter, bryggor etc. vid detaljplaneläggning i området. Förvaltningens bedömning är att inrättandet av Klövberget som naturreservat inte bör påverka planarbetet mer än vad det strandnära läget hos fastigheterna ger i sig. Vid detaljplaneläggning tas hänsyn till landskapsbild, bebyggelsestruktur, naturvärden med mera.

Sammanställning av yttranden med kommentarer

1. Skärgårdsstiftelsen

Skärgårdsstiftelsen ser positivt till inrättande av naturreservatet och har inga övriga synpunkter på förslaget.

2. Försvarsmakten

Försvarsmakten har inga synpunkter på förslaget.

3. Anna och Andrew Kerr, Tegelbruksvägen 33, BREVIK 1:230

Fastighetsägarna till BREVIK 1:230 uppskattar att områdets naturvärden bevaras genom reservatsbildning och har inga synpunkter på förslaget.

4. Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har inga synpunkter på förslaget att inrätta Klövbergets naturreservat, under förutsättning att det beslutade naturreservatet följer det förelagda förslaget.

5. Stockholms grottklubb

Föreningen välkomnar och stödjer förslaget för inrättande av Klövbergets naturreservat. Östra grottsystemet är troligen Sveriges mest välbesökta efter Lummelundagrottan på Gotland som för övrigt är en kalkstensgrotta och av annan karaktär. Bra med förslag för mer organiserad rastplats.

För föreningen är centralt att det för framtiden ges fortsatt tillträde till grottsystemet. Föreningen anser det är bra om kommunen äger besöksbrygga och att det inte är rimligt att en enskild förening ensamt ska bekosta en brygga som i hög grad nyttjas av besökare till området och i synnerhet grottorna. Bryggan som ägs och har skötts av bryggföreningen i området har gjort detta på ett bra sätt anser Stockholms grottklubb.

Grottklubben stödjer även förslagets alternativ att bygga separat brygglösning för bryggföreningen och att besöksdelen ger fri passage för besökare till reservatet.

I dag finns tre naturliga entréer enligt föreningen och ser gärna att kommunen sätter upp en reservatsskylt vid stigen från Klövbergsvägen som leder upp på berget och fram till trappan ned mot Badviken.

Grottklubben anser att det västra grottsystemet inte bör exponeras i information förutom i beslutshandlingar. Skälet är att grottsystemet är beläget inom privat tomtmark till stor del och kan bara nås med båt. För framtiden är det av stort vetenskapligt värde att kunna jämföra de två grottsystemen med varandra anser föreningen.

Kommentar: Förvaltningen är starkt medveten om besöksstrycket till grottområdet under den gröna perioden av året och vill naturligtvis ge goda förutsättningar även för framtiden att kunna uppleva Klövbergets dramatiska natur på olika sätt. Så länge besöken i området inte ger bestående skador på naturmiljön är det av godo att området är ett populärt besöksmål, enligt klubben ett av Sveriges mest besökta områden med grottor.

När det gäller hanteringen av den kombinerade bryggan för fritidsbåtar och besökare så har förvaltningen tagit höjd i förslaget för att hålla öppet i föreskrifterna för vilken lösning som kan ordna bryggfrågan på bästa sätt utifrån naturvårdens intresse för framtiden, tillgängligheten för besökare och bryggföreningens lagförda rätt att hålla mindre fritidsbåtar i viken. Det finns synpunkter på att ha separerade bryggor och i dagsläget är det inte möjligt med de befintliga detaljplaner (eller motsvarande) som gäller för området.

I det uppdaterade beslutsförslaget har förvaltningen beslutat om att endast ha med alternativet en fortsatt kombinerad brygga på den befintliga bryggans plats, detta med hänvisning till den detaljplan för området som inte medger något nytt bryggläge utan att göra en ny detaljplan och det är inte säkert att en sådan förändring medges av Länsstyrelsen. Vidare planeras för att kommunen bygger en ny besöks- och båtbygga på samma plats som befintlig bygga och ger bryggföreningen båtplatser i enlighet med vad nuvarande bygga omfattar.

Ytterligare skyltning vid mindre entréer till området är något som ska tas i beaktande vid iordningställandet av reservatet.

I informationsmaterial, på kommunens hemsida och på informationsskyltar så ska endast besöksgrottan omnämnas och utvisas på karta. Det östra grottsystemet har kommunen rådighet över och förvaltningen delar föreningens intention för den västra grottan, att den lämnas för fri utveckling då den har ett högt värde för naturvetenskapen och är delvis belägen inom tomtmark.

6. Marit och Bertil Bergseth, Svartbäcksvägen 8, DYVIK 1:124

Fastighetsägarna ser bildandet av reservatet positivt men har synpunkter på det närliggande Statkärret. I skötselplanen redovisas området som ett delvis utdikat kärr. Enligt Bergseths är de befintliga dikena inte tillräckliga, då de är delvis återfyllda och deras dränerande funktion fungerar inte tillfredsställande. Vid vårfloed och vid kraftig nederbörd blir det lätt översvämmade ytor i kärrmarken och medför lukt och stor myggförekomst enligt synpunktslämnarna. Vägen till fastigheten Dyvik 1:124 blir då också lätt vattenbemängd. Fastighetsägarna har tidigare efterfrågat utdikning.

Området mellan fastigheten Dyvik 1:124 och Svartbäcksvägen (kärrmarken) är bevuxen med träd som begränsar insynen vilket anses av fastighetsägarna ger ökad inbrottsrisk. Familjen Bergseth har lämnat några alternativa förslag för att åtgärda problemet:

- 1a) att fastighetsägaren till Dyvik 1:124 ges rätt att sköta kärrmarken närmast infartsvägen så att igenväxning begränsas.
- 1b) alternativt att ovanstående mark fritas ur naturreservatet och att fastighetsägaren ges rätt att sköta marken som i 1a.
- 2) att dikena längs vägen restaureras till ökad avbördning av vatten.
- 3) att Svartbäcken (vattendraget längs vägen) sänks.

Kommentar: Förvaltningen anser att den del av kärret som diskuteras ska ingå inom reservatet, ingen speciell rättighet ges för fastighetsägaren att göra korrigerande växtligheten i denna del av kärret. Framtida önskemål om korrigerande av trädbeståndet med hänvisning till stora olägenheter får bedömas och

hanteras genom dispensansökning. Frågorna om skötsel av Svartbäcken, det vill säga diket längs med Svartbäcksvägen, ges utrymme för inom befintliga föreskrifter för naturreservatet. Det vill säga att det är en fråga som hanteras delvis av vägföreningen i frågor som gäller vägens farbarhet men också frågan om dikningsföretag som kräver tillstånd för att utföras.

7. Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har inga synpunkter på förslaget till naturreservat, utan ser positivt på att området som har höga naturvärden kan säkerställas för framtiden. Skogsstyrelsen framhåller av detta skäl vikten av att medel för skötseln av området säkerställs långsiktigt i kommunens budget.

8. Stiftelsen Tyrestaskogen

Stiftelsen har inga synpunkter på förslaget till inrättande av reservatet utan gläds åt att ytterligare ett naturområde i det gemensamma närområdet får ett nödvändigt skydd.

9. Fenix skärmflygklubb

Föreningen tycker att förslaget är bra i sin helhet. Förslaget stämmer väl överens med föreningens upplevelse av ett fint naturområde som ger föreningen möjlighet att uppleva skärmflygning på naturens villkor. Föreningen har ett par synpunkter på förslaget. Klubben vill att skärmflygning omnämns som en aktivitet bland andra uppräknade i förslaget samt att man hoppas att föreskriften om stängsel vid bergbranterna inte ska förverkligas. Dessa skapar i så fall stora risker för skärmflygarnas start- och landningar vintertid.

Kommentar: Föreningen kommer att omnämnas i beskrivande del av beslutet. Föreskriften som ger möjlighet att sätta upp stängsel vid bergbranter i området har tillkommit som en möjlighet om ett starkt behov uppstår i framtiden. Det är inte förvaltningens målsättning att sätta upp stängsel, men möjlighet önskas för att kunna ordna någon uppkommen oförutsedd säkerhetsrisk vid bergbranterna i framtiden. En diskussion mellan föreningslivet och kommunen får i så fall tas upp för att minimera eventuella olägenheter.

10. Mats Birkestedt, Tonestigen 16, DYVIK 1:2

Fastighetsägaren har några farhågor rörande förslaget. Har förslagets gränsdragning ut i Kalvfjärden någon betydelse för en eventuell framtida ansökan om brygga och varför det ingår ett vattenområde i reservatsförslaget. Många besökare till grottorna kommer sommartid via Tonestigen och går över fastigheten DYVIK 1:2 för att försöka nå grottorna. Birkestedt har önskemål om att det endast är för det östra grottsystemet som det ska ges information om. Den västra grottan ligger till stor del inom fastigheten Dyvik 1:2 och är därmed belägen på tomtmark. Behov av information om lämpliga och framkomliga vägar till besöksgrottan behövs.

Kommentar: Frågan om ny bryggplats får fastighetsägaren ta upp med kommunen i samband med detaljplaneläggningen av området. Förekomsten av ett naturreservat som gränsgranne bör inte påverka denna fråga. Förslagets gräns i vattnet sammanfaller med kommunens fastighetsgräns, en placering som är enkel och tydlig. När det gäller besökare till västra Klövbergsgrottan är det inte tillåtet för besökare att besöka den större, västra delen av grottorna som är belägen på enskilt ägd tomtmark utan att kontakt tagits med fastighetsägaren och eventuellt tillstånd givits.

Kommunens andel av västra grottsystemet är en mindre del av området och förvaltningen anser, liksom flera synpunktslämnare, att det inte ska informeras om grottsystemet utan besökare hänvisas till den östra grottan som i sin helhet är belägen inom det planerade reservatsområdet. Det är också mycket värdefullt för vetenskapen att det för framtiden ges fri utveckling av västra grottsystemet. När kommunen utformar skyltar, hemsidor och övrigt informationsmaterial så ska endast det östra grottsystemet omnämnas.

**11. Ylva Perslow och Anders Sjöberg, Noretvägen 53-55,
ÄLLMORA 1:132, 1:112**

Synpunktsställarna anser det positivt med skydd av området som på flera sätt är unikt. Synpunkter har lämnats vad gäller Klövbergsbryggan, förslaget till skötsel av område 7, skötselområde mellan Noretvägen och Kalvfjärden samt önskemål om att deras roddbåt och brygga i viken nedanför Noretvägen kan få vara kvar och skrivs in i beslutet.

Synpunkter rörande besöksbryggan rör alternativet att ha separat besöksbrygga invid berget och en båtbygga rakt ut från besöksbryggan ut i Badviken. Perslow och Sjöberg pekar på att förslaget tidigare fått avslag vad gäller strandskyddsdispens och de pekar på vikten och värdet av att hålla Badviken fri från nya byggor ut i viken och värna landskapsbilden.

Skötsel av område 7 i skötselplanen. Perslow och Sjöberg efterfrågar att området tydligare ska skötas så att ett glest tallbestånd och större friställda ekar eftersträvas i området. Detta så att Kalvfjärden kan ses från Noretvägen och ge en vacker utsikt på håll samt att unga lövträd och granar tas bort.

Fastighetsägaren påtalar en gammal brygga som är belägen i Badvikens sydvästra del. Genom en äldre överenskommelse vid köpet av tomterna på 1930-talet gavs tillåtelse av den dåvarande fastighetsägaren till Ällmora 1:144 att ha bryggan samt hålla en mindre båt vid densamma. I dag är endast bryggans del på land kvar. Och nuvarande läge sedan 1950-talet. Bryggan är i dag i mycket dåligt skick.

En fråga i samrådsvaret är om beslutet för naturreservatet påverkar fastighetsägarens möjligheter att få bygglov på sin tomtmark.

Till sist en fråga varför förordet i skötselplanen är utan text.

Kommentar: Klövbergsbryggan. I samrådshandlingarna har tagits upp det redovisade alternativet för båtbygga för bryggföreningen. Det är komplicerande faktorer som kommunen som markägare har att förhålla sig till och möjliggöra både möjlighet för besökande att nå delar av området och samtidigt möjliggöra bryggföreningens verksamhet på platsen.

Klövbergets bryggförening har i en dom från Svea hovrätt (fastställd i högsta domstolen) en rätt att hålla en egen brygga för småbåtar i Badviken.

Klövbergsområdet är planlagt i flera omgångar och det är i dag strandskydd i området. Det är med gällande detaljplan förbjudet att uppföra en ny brygga i ett nytt läge.

I förslaget har redovisats två möjliga vägar för att lösa funktionerna med bryggan. Förvaltningen instämmer med synpunktslämnaren att använda befintlig brygga både för besökare och bryggföreningen är en bra lösning. Den andra möjligheten, en separat brygga för föreningen tydliggör ansvarsfördelning mellan kommunen och förening.

För att hitta en framkomlig väg i denna fråga så är förvaltningens förslag nu att lämna utrymme för en ny, mer tillgänglighetsanpassad brygga på den befintliga bryggans plats, samt om möjligt göra bryggans avslut på norra sidan så att personer som färdas med rullstol eller liknande ges möjlighet att kunna ta sig fram till stranden och rastplatsen.

I dag är befintlig brygga byggd till stor del av föreningen. Ny brygga på samma plats som den befintliga bör byggas av kommunen som innehavare av reservatet och ägare till marken. Bryggföreningen ges möjlighet att ha sin verksamhet på samma sätt som i dag i enlighet med tidigare dom. En fråga att komma överens över är om kommunen ska sköta ny ersättningsbrygga eller om föreningen önskar ha det uppdraget. Till att en ny brygga kan komma till stånd så används bryggföreningens brygga även för besökare som tidigare.

Skötselområde 7. Intentionen med området är enligt skötselplanen att hålla tallbacken i områdets västra del genomsiktig och därmed även ge utsiktsmöjligheter.

Den gamla bryggan och roddbåt. Förvaltningen kan inte finna några juridiska dokument som styrker tillstånd för brygga och mindre båt i den södra delen av Badviken. Den överenskommelse som synpunktsställaren anger som skäl för att ha kvar bryggan är från 1930-talet. Fastigheten har bytt ägare flera gånger sedan överenskommelsen slöts och är i dag kommunal mark som är utsedd att bli

naturreservat. Samhällsbyggnadsförvaltningen anser att bryggan är i dåligt skick och att den ska tas bort.

På frågan om naturreservatsbildningen kan påverka ägarens möjligheter att få bygglov på fastigheterna efter framtida detaljplaneläggning så är svaret att det inte bör ha någon extra inverkan. Ällmoraområdet, där Noretvägen ingår, är upptaget i kommunens utbyggnadsplaner för vatten, avlopp, vägar och kommer vid planerad detaljplaneläggning att antas innebära förändrade byggrätter. Vid detaljplanearbetet tas hänsyn till hur hus kan få utformas och placeras på tomterna och hur de på bästa sätt smälter in i landskapet. Denna hänsyn tas även i strandnära områden vare sig det är ett naturreservat till granne eller inte.

Skötselplanens förord. Skötselplanens förord innehåller allmänna uppgifter om området, tack till olika inventerare med mera.

12. Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och har lämnat några synpunkter över dispositionen av beslutstext och skötselplan.

Beslutstext. I beslutstexten har medtagits att reservatet bidrar till att uppfylla miljökvalitetsmålet "Hav i balans samt levande kust och skärgård", detta kan strykas, då vattenområdets marina naturvärden inte beskrivs närmare.

Formuleringen av reservatets syfte kan stärkas ytterligare så att större vikt läggs på den biologiska mångfalden och att det är naturvärdena som ska bevaras genom avsättningen av området som naturreservat.

Föreskrifter i förslaget är väl formulerade men bör i några fall förtydligas och förenklas genom omdisponering av text och några tillägg. Ingen förändring för reservatets förvaltning eller för besökaren.

Beslutskartan. Reservatsgränsen samt fastighetsbeteckningarna bör förtydligas.

Skötselplanen. Det bör nämnas att jakt är förbjuden i området.

Övervakningsprogram eller motsvarande bör införas för de starkt hotade arter som påträffats, sålljordstjärna samt igelkottstaggsvamp, för att dessa inte ska missgynnas.

De träd som finns upptagna inom länets inventering av skyddsvärda träd, två lindar och två ekar, bör omnämnas i skötselplanen.

Statkärrer finns med i Skogsstyrelsens inventering av sumpskogar som sumpskog med blandad lövskog, klass 3.

Kommentar:

Länsstyrelsens synpunkter på förslaget till beslutsunderlag för Klövbergets naturreservat. Några förtydliganden nedan.

Reservatets syfte har modifierats för att ytterligare betona områdets höga naturvärden.

Jaktförbudet omnämnas i skötselplanen. Fiskerättigheterna i området har omnämnts som efterfrågats. Länsstyrelsens förslag på omdisponering av text och föreskrifter har i stor utsträckning utförts i det färdiga beslutsunderlaget. För de akut hotade arter som noterats i området har förvaltningen satt upp som målsättning i skötselplanen att övervaka förekomst och status för dem på fyndplatserna och notera återfynd.

De grova och extra skyddsvärda träden som ingår i länsinventeringen av skyddsvärda träd finns med i underlagsmaterialet till förslaget och kommer att omnämnas i skötselplanen samt det objekt som är med i Skogsstyrelsens sumpskogsinventering, Statkärrer (klass 3, fuktig blandlövskog). Det senare objektets bedömning är tveksamt då klassning endast utförts med hjälp av flygbilder och troligen har den partiella utdikningen inte observerats i flygbilden.

13. Maud Brasch och Inga Kremel, Noretvägen 51, ÄLLMORA 1:110

Fastighetsägarna till ÄLLMORA 1:110 har synpunkter på en av de redovisade möjligheterna att lösa bryggfrågan i Badviken som angetts i beslutstexten.

Brasch och Kremel vill behålla nuvarande bryggläge och ingen komplettering av någon föreningsbrygga ut i Badviken. Synpunktslämnarna nämner ökat buller från båtar, vattenskotrar etc., samt att den idylliska havsviken blir förstörd om flera bryggor etableras.

Kommentar:

I samrådshandlingarna har tagits upp de komplicerande faktorer som kommunen har att ta hänsyn till, för att åstadkomma ett så bra beslutsunderlag som möjligt för naturreservatet. Klövbergets bryggförening har i en dom från högsta domstolen en fastlagd rätt att hålla brygga för småbåtar i Badviken. Klövbergsområdet är detaljplanelagt och det är i dag förbud för att uppföra ny brygga.

I förslaget har redovisats två möjliga vägar för att lösa funktionerna med bryggan. Förvaltningen instämmer med synpunktslämnarna att det är en bra lösning att använda befintlig brygga som gemensamhetslösning för både besökare och bryggföreningen. En separat brygga för föreningen tydliggör dock ansvarsfördelning mellan kommunen och förening, men ger försämrad landskapsbild och är inte förenlig med övriga bestämmelser som gäller i området i dag. Befintlig brygga är byggd till stor del av föreningen. Kommunen har erbjudit sig att bygga en ny brygga på samma plats som den gamla. I övrigt se svar under punkt 11.

14. Lantmäteriet

Lantmäteriet har inga synpunkter på förslaget.

15. Svenska klätterförbundet, Stockholms klätterklubb, Friluftsrämjandet-Bergsidan samt ytterligare några klätterföreningar i Stockholmsområdet

Inom Klövbergets nordvästra del finns enligt uppgift ett trettiotal klätterleder för traditionell klättring, leder som började läggas ut på 1970-talet. Dessa

klätterleder kräver traditionell klätterutrustning med rep och kilar. I den mellersta delen av Klövberget, den del som av klättrarna ofta kallas Noret, finns ett nittiotal leder som till största delen är för borrbultad sportklättring. Dessa leder började iordningställas under 1980-talet.

I samrådssvaret hävdar föreningarna att klättringen och då även för sportklättringen, ger liten åverkan på naturen.

Klätterrörelsen har följande synpunkter över förslaget:

- att nya leder får iordningställas, nya bultar borras in i berget.
- att nya bulthål får borras på befintliga leder vid löpande underhåll.
- att naturvårdsförvaltaren (kommunen) helt eller delvis ansvarar för underhåll och förnyelse av ersättningsbultar.
- att inget prövningsförfarande ska förekomma för byte av befintliga bultar.

Klättrarna önskar förtydliganden om:

- vad som menas med en mindre grupp som idkar bergsklättring.
- att klättrare inte generellt ska komma att tolkas som en grupp i egenskap av den friluftsakтивitet som de bedriver.

Synpunktslämnarna önskar också att för de rödlistade arter som anges i skötselplanen även noteras arternas hotklassning för.

Kommentar:

I Tyresö finns ett antal bergbranter som är eller kan vara av intresse för klätterrörelsen. Historiskt har klättrare, i strid med vad allemansrätten anför vad som gäller för aktsamhetsregler och utan att söka tillstånd från dåvarande markägare, borrar in bultar i berg för klätterleder.

Härom året inrättade kommunen ett nytt naturreservat, Dyviks lövängar och där gavs möjlighet i beslutet för klätterrörelsen att ansöka om utbyte av befintliga, defekta bergbultar och som för varje aktuell ansökan fick bedömas av naturvårdsförvaltaren. Från och med 1 januari 2015 är det Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund som bedömer ansökningar och dispenser från reservatsföreskrifterna. Detta förfaringssätt har förvaltningen även föreslagit vid framtagandet av aktuellt förslag till beslut för Klövbergets naturreservat.

Föreningarna anför vidare friluftslivets intressen och tar stöd i de propositioner som lagts fram under senare år för utveckling av friluftslivet. Förvaltningen har gjort en avvägning mellan naturvårds- respektive friluftshintresserna. Eftersom Klövberget regionalt bedöms som ett mycket värdefullt område för geologin, landskapsbilden och den biologiska mångfalden så förklarar det också områdets skyddsbehov för framtiden och där friluftslivets intressen inte alltid kan samnyttja området med de ofta känsliga naturvärden som finns i området: förekomst av störningskänsliga rovfåglar, kärlväxter, svamp, mossor och lavar. Indikationer på att området hyser en del intressanta fågelarter samt att det har förutsättningar att hålla även sällsynta insektsarter gör området mycket intressant för den regionala respektive nationella naturvärden.

Utgångspunkten vid framtagandet av förslaget är att inskränkningarna i allemansrätten i området inte ska vara större än vad som krävs för att upprätthålla de värden reservatet tillkommer för att skydda. Samhällsbyggnadsförvaltningen anser att denna bedömning och avvägning är väl avvägd, speciellt med tanke på områdets regionala värden och fynd av rödlistade och hotade arter. Klövberget är också arealmässigt ett relativt litet område och har begränsade ytor för parkeringar, entréer och de mest frekventerade ytorna är kring bergbranterna och grottsystemet, det rör sig om några få hektar mark som har ett högt besöksstryck redan i dag.

Föreningarna har ett önskemål om att nya klätterleder ska få anordnas och att nya bultar borrar in i berget. Förvaltningen anser att de över hundra angivna leder som finns på Klövbergets klippbranter ger goda möjligheter för klättrarna att utöva sin verksamhet. Detta med tanke på områdets begränsade yta och i ett naturreservat som tillkommer i hög grad på grund av sitt mycket höga naturvärde och speciella geologi, är detta tillräcklig hänsyn. Det finns i dag ett stort antal befintliga leder att sköta om för klätterrörelsen.

Med den föreslagna möjligheten att söka tillstånd för att eventuellt renovera befintliga leder som är försedda bultar bedömer förvaltningen är en god avvägning mellan naturskyddet och klätterföreningarnas önskemål. Frågan om att få borra nya borrhål som ersättning för trasiga, defekta bultar får bedömas från fall till fall genom eventuell dispensförfarande. Här kan det säkert renodlas så att en del leder läggs igen och andra kan renoveras.

På frågan om kommunen kan ta över ansvaret för klätterlederna så är förvaltningens bedömning att detta inte är ett bra alternativ, med hänvisning till vad som nämnts ovan. Områdets fokus är naturvärdena och ge besökaren tillgång till ett stycke sörmländskt landskap i Stockholms innerskärgård.

Klättrare, grottutforskare, hängflygare och andra besökare i området med mer krävande aktiviteter kan bedriva detta under eget ansvar. Om kommunen tar på sig ansvar för klätterleder och leder i grottsystemet så tar också kommunen på sig ett stort ansvar även för säkerheten i dessa specifika fritidsaktiviteter, med många osäkra variabler att hantera.

I naturreservatet kommer kommunen att ha ansvar för installationer som underlättar besöket för alla besökare: trappor, vissa bryggor, parkeringar, rastplats, skyltar, bommar etc. Dessa åtaganden är i sig ett stort ansvar och kräver en del resurser framöver.

Prövningsförfarandet måste vara kvar för att eventuellt få göra förändringar på exempelvis klippväggarna. Klätterföreningarna får tillsammans bedöma vad som är de viktigaste lederna och börja med att arbeta för att få dem i stånd.

Vad är en mindre klättergrupp är en fråga som klätterrörelsen ställer sig i sitt samrådssvar. Förvaltningen menar att det är en rekommendation att vara ute i mindre grupper så att slitagetrycket på klippan kan hållas lågt. Med mindre grupp avses här 3-5 personer. Synpunkten visar på en otydlig formulering och tas bort ur beslutstexten. Naturligtvis kommer naturvårdsförvaltaren inte se olika klättrare eller grupper av klättrare som att de är alla tillsammans utgör en gemensam klättergrupp. Kanske kan klätterrörelsen och grottforskarna fundera på digitala anslagstavlor där medlemmar meddelar i förväg om att de ska ut till ett välfrekventerat område för att undvika trängsel i aktuella delar av reservatet?

Föreningarna har en synpunkt över att de namngivna rödlistade arter som redovisas i texterna också ska föras med sin respektive hotkategori från rödlistan. Denna synpunkt noteras och arterna ska anges med rödlistningskategori från nationella rödlistan 2010 i skötselplanen.

16. Vattenfall eldistribution AB

Samrådssvaret har inga synpunkter på förslaget. Vattenfall har dels en 10 kV högspänningsledning genom södra delen av området samt i någon mån 0,4 kV lågspänningsledningar i områdets ytterområden och är belägna nära reservatsgräns och berör endast i någon mån det planerade reservatet. Vattenfall poängterar att de som ledningshavare ska ges fortsatt fulla rättigheter enligt ledningsrätten. Det innebär underhållsarbeten och röjning av ledningsgator. I detta ingår till elledning närstående träd och buskar som bedöms som farliga för elsäkerheten. Bolaget kräver också att de ska kunna använda fordon som behövs för åtgärden i fråga, utan tillstånd eller anmälan.

Kommentar: I förslaget till beslut som översänts för samråd till berörda så anges i föreskrifterna att ledningsrättsinnehavare för el-, tele- och va-ledningar naturligtvis har full åtkomst till sina befintliga ledningar. Vid röjningsarbeten har Vattenfall full åtkomst av ledningsgator i reservatet som krävs för att elsäkerheten ska kunna upprätthållas.

Förvaltningen anser dock att ledningsrättshavaren bör kontakta kommunen innan åtgärder igångsätts för att undvika misstag och ge ömsesidigt värdefull och aktuell information om området, speciellt vad gäller 10 kV högspänningsledningens sträckning. Vid akuta fall av fel på ledningsnätet i området kan det i en del fall bli aktuellt med information endast i efterhand. Arbetet bör ändå utföras på ett så varsamt sätt för naturmiljön som möjligt.

17. Sveriges speleologförbund

Speleologförbundet ser att det mesta i reservatsförslaget är i enlighet med förbundets önskemål, men en synpunkt riktas till kommunen angående extra båtbyggor i området. Det gäller den vackra miljön runt östra Klövbergsgrottan som förbundet vill ska hållas intakt och i detta ingår att bryggorna inte bör få breda ut sig mer än vad de gör i dag.

Kommentar:

Se förvaltningens svar under punkt 11 respektive 13 ovan.

18. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF)

Förbundet ställer sig positiva till att Klövbergets naturreservat inrättas. Området har höga naturvärden och är värdefullt för det rörliga friluftslivet. I förslaget anges att naturvårdens intresse är överordnat friluftsinteresset vilket förbundet anser är bra, med detta kan konflikter mellan intressena undvikas.

Förbundet anser att funktionerna förvaltning, övervakning, tillsyn och dispenser från reservatsföreskrifterna ska tydliggöras och framgå i beslut och i skötselplanen. Här ska förbundets respektive kommunens roller framgå. Förbundet poängterar att det är viktigt att begreppen tillsyn och övervakning hålls isär. Tyresö kommun ansvarar för skötsel och övervakning inom reservatet medan SMOHF utför tillsyn av förvaltningen samt prövar dispenser från reservatsföreskrifterna, utom i särskilt utpekade fall som prövas av kommunstyrelsen.

Förbundet har lämnat ett antal synpunkter till samrådet:

1. Förslaget saknar uppgift vem som är tillsynsmyndighet. SMOHF är tillsynsmyndighet och det bör skrivas in i beslutet.
2. Viktigt att begreppen tillsyn och övervakning hålls isär.
3. Det är oklart om vem som får meddela dispenser från föreskrifter, förutom de som prövas av kommunstyrelsen. SMOHF prövar dispensansökningar.
4. Förbundet anser det är viktigt att frågan om besöks- och båtbyggnad kan lösas på ett bra sätt.
5. Beslutsförslaget anges att tävlingsverksamhet inte ska tillåtas samt att för lägerverksamhet krävs tillstånd. SMOHF anser att det kan finnas fler verksamheter som kan medföra likvärdig störning alternativt påverkan.
6. Information bör finnas ute vid reservatet att besökare vistas i området på eget ansvar, främst vid grottsystemet.
7. Eventuella inskränkningar för besökare gällande fiske behöver skrivas in i beslutet.
8. Naturvårdsbränning samt återställande av naturligt vattenflöde i två möjliga åtgärder som föreslås skrivas in i skötselplanen för hållmarkstallskogen respektive Statkärret.
9. Avsaknad av markering för parkering vid Mokärsvägen.

Kommentar:

1. Beslutsunderlaget kommer att kompletteras med uppgift om tillsynsmyndighet.
2. Förvaltningen instämmer i synpunkten och nödvändiga ändringar i text görs.
3. Information om hanteringen av dispenser ska infogas i texten.
4. Frågan om bryggan och dess hantering. Se vidare svaren under punkt 11 respektive 13.
5. Föreskrifternas utformning har diskuterats med Länsstyrelsens naturvårdsenhet och Naturvårdsverket. Förvaltningen har haft en del kreativa lösningar på det av SMOHF omnämnda problem. Kommunen har tagit del av de juridiska komplikationer som kan uppstå om allt för generella regler sätts. De nu föreslagna formuleringarna är beprövade.
6. Förvaltningen har planering för detta, dels på den allmänna information som sätts upp om naturreservatet och dels någon mer riktad skylt vid grottsystemet.
7. Fiskeregler kan förändras över tid och därför avser förvaltningen endast ange vem som har fiskerätten i beslutstexten. På informationsskyltar i reservatet kommer förvaltningen ange vad som gäller för fisket.
8. Naturvårdsbränning av hållmarksskogen bedömer förvaltningen inte är en lämplig åtgärd i detta område, den kan i och för sig vara selektivt gynnsam för vissa arter, men för många andra arter vara hämmande. Reservatsområdet har inte de arealer som krävs för sådana åtgärder, en del av skogsområdet är mycket torra marker i dag. Det finns en mindre del av området som varit utsatt för skogsbrand för några år sedan. Utvecklingen av detta område ska följas. Återställa naturlig vattenregim i Statkärret och i Svartbäcken vore en bra åtgärd om det inte fanns permanentbebodda fastigheter i närheten, varför en avvägning måste göras i frågan. Statkärret är sedan tidigare utdikad och starkt påverkat vad gäller dess innehåll av växtarter.
9. Kartmaterialet är reviderat och synpunkten beaktad.

19. Tyresö naturskyddsförening

Tyresö naturskyddsförening välkomnar beslut om att inrätta Klövbergets naturreservat. Föreningen har lämnat informella synpunkter under arbetets gång. Eventuella tillkommande bryggor oroar föreningen då detta kan ge

nuvarande bryggområde karaktären av småbåtsmarina. Därför viktigt att inte nämnvärt bygga ut bryggan, eller att den flyttas längre ut. Dagens brygga i området följer diskret strandkanten och har en småskalig karaktär. Föreningen anser att detta bör slås fast i beslutet. Bryggföreningen och besöksverksamheten i reservatet bör kunna samsas om en gemensam brygga.

Kommentar:

Synpunkten noteras. Se vidare förvaltningens svar ovan, under punkt 11 respektive 13.

20. Karl-Oskar Olming, Kråkvägen 22, BREVIK 1:486

Fastighetsägaren välkomnar tillkomst av Klövbergets naturreservat. Synpunkten som tas upp gäller tillgängligheten för personer med viss rörelsenedsättning i aktuellt förslag. En förbättring kan vara att även hänvisa besökare till parkeringen vid Tegelbrukets båtklubb och föreslå besökare att gå via Tegelbruksvägen-Grankällevägen-Kråkvägen till Klövberget.

Förslaget förutsätter att stigen mellan Grankällevägen och Kråkvägen förbättras. Besökare slipper då långa trappor alternativt klättring längs branta bergsstigar. Stigen kan senare uppgraderas till väg, vilket kan underlätta för boende och besökare till Kråkvägens övre del. Förslaget skulle gynna både besökare och närboende på Kråkvägen.

Kommentar:

Synpunkten noteras. Förutsättningar för att göra en entré via Grankällevägen ska studeras. I övrigt innehåller synpunkten många frågetecken då de berör dels planområdet Tegelbruket men också Klövbergsvägen som är ett senare detaljplaneområde. Förslaget meddelas planenheten som hanterar detaljplaneläggningen i aktuellt område.

Tyresö kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Miljö- och trafikavdelningen
Göran Bardun, kommunekolog
08-5782 93 51, goran.bardun@tyreso.se

2015-05-04
1 (24)

Dnr 2013KSM0056

Beslut om bildande av Klövbergets naturreservat, Tyresö kommun

Kommunfullmäktiges beslut

- 1 Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) inrättas Klövbergets naturreservat vars omfattning framgår av bifogade karta (bilaga 1).
- 2 För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att föreskrifter här nedan angivna, under kapitlet reservatsföreskrifter för Klövberget, Tyresö kommun, ska gälla.
- 3 Kommunfullmäktige beslutar med stöd av 3 § i förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken fastställa bifogad skötselplan (bilaga 3).
- 4 Samtidigt beslutar kommunfullmäktige att samhällsbyggnadsförvaltningen utses till naturreservatsförvaltare.
- 5 Reservatets namn skall vara *Klövbergets naturreservat*.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Klövbergets naturreservat
Kommun	Tyresö
Län	Stockholm
Församling	Tyresö
Läge	Terrängkartan 656_69_10, Topografiska kartan 10I Stockholm SO, Fastighetskartan 65G 6jN, Ekonomiska kartan blad nr 10I 3j. Området är beläget på Tyresö Brevikshalvöns centrala del, cirka 12 km landvägen från Tyresö C.
Fastigheter	Del av fastigheterna Brevik 1:1, Ållmora 1:144 och Dyvik 1:1. Naturreservatets gräns ligger upp till 10 meter från enskild tomtgräns.
Naturgeografisk region	Region 25c, Sörmlands och norra Götalands skärgårdar.
Nyttjanderätter	Klövbergets bryggförening har rättighet att hålla ett antal mindre fritidsbåtar förlagda vid brygga i området. Högsta domstolen, beslut 1976-06-08, nr SÖ 1056, ärendenummer O 245/75. Svea hovrätt 1975-02-28, mål Ö 1477/73. Ägare till Dyvik 1:123 och Dyvik 1:124 har rätt att använda anslutningsväg över Brevik 1:1.
Markägare	Tyresö kommun

Areal	Reservatsområdet omfattar 61 hektar, varav 42,5 hektar land och 18,5 hektar vatten. Av landarealen består 34 hektar av hållmarkstallskog och drygt 7 hektar är lövskog med hög andel ädellövträd. Resterande landareal utgörs av våtmark och brandområde.
Reservatsförvaltare	Samhällsbyggnadsförvaltningen, Tyresö kommun, eller annan förvaltning som har hand om skötseln av de kommunala naturreservaten i enlighet med 2 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken med mera. Utsedd förvaltning ska ha erforderlig kompetens i naturvårdsfrågor. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF) är tillsynsmyndighet för reservatet och hanterar de dispenser från föreskrifter som inte kommunstyrelsen beslutar över.

Syftet med naturreservatet

Syftet med Klövbergets naturreservat är främst att bevara det för regionen ovanliga landskapet med dess höga naturvärden och dess stora biologiska mångfald. Klövbergets dramatiska geologi har gett förutsättningar för områdets värdefulla naturmiljöer som hållmarksskog, ädellövskog, blockgrottor och bergbranter. Naturmiljöer med mycket artrik och ovanlig flora och fauna.

Syftet med naturreservatet är också att ge besökare tillgång till ett intressant innerskärgårdsområde med rika möjligheter för naturupplevelser, naturstudier och rekreation. Naturvårdens intressen ska vara överordnade det rörliga friluftslivets intressen i de fall dessa är motsatta varandra.

Syftet ska uppnås genom att:

- Områdets hållmarksskog i stora delar lämnas för fri utveckling, endast röjningar av uppmärkta stigar och åtgärder i övrigt enligt skötselplan ska utföras till exempel röjning av gran i lövskogspartier och viss gallring i täta lövträdsbestånd.
- Lövskogsområden med stort inslag av ädellövträd ska hållas olikåldriga, med god artvariation i trädskiktet, uppslag av gran ska där så är praktiskt möjligt tas bort i enlighet med skötselplanen.
- Goda förutsättningar för livsmiljöerna i reservatet och goda livsbetingelser för förekommande rödlistade* eller i övrigt sällsynta växt- och djurarter. Många av dessa arter är uppsatta på den nationella rödlistan och är knutna till områdets natur, främst de mycket värdefulla skogsmarkerna, bergbranterna och blockgrottorna. Övervakning av de funna akut hotade arter som är uppsatta på den nationella rödlistan.
- Reservatsområdet är tillgängligt för besökande allmänhet.
- Information över områdets naturvärden finns tillgängligt.
- Tävlingsverksamheter på de känsliga hållmarkerna, i ädellövskogen och i bergbranterna inte tillåts.

*) I Sverige tas nationella rödlistor fram av Artdatanken vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala och dessa fastställs av Naturvårdsverket.

Reservatsföreskrifter för Klövbergets naturreservat, Tyresö kommun

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken med mera att nedan angivna föreskrifter ska gälla i reservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över fastighet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att:

- 1 på land eller i vatten gräva, spränga, schakta, utfylla, tippa, muddra eller utföra annan mekanisk markbearbetning som kan ändra områdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden,
- 2 anordna upplag,
- 3 använda kemiska bekämpningsmedel eller växtnäringsämnen inom reservatet,
- 4 avverka skog, skogsdika eller utföra andra skogliga åtgärder,
- 5 inplantera för trakten främmande växt- eller djurart,
- 6 bedriva jakt i annan form än skyddsjakt i samråd med förvaltaren,
- 7 uppföra stängsel eller andra inhägnader,
- 8 uppföra byggnad, mast eller annan anläggning,
- 9 anlägga väg.

Utan kommunstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- 10 dra fram nya ledningar i luft, mark eller vatten mellan Klövbergsbranten och Noretvägen,
- 11 bedriva militära övningar,
- 12 kalka mark eller vatten,
- 13 utvidga eller anlägga nya parkeringsplatser,
- 14 uppföra ny byggnad eller anläggning som behövs för reservatets skötsel,
- 15 utföra nybyggnation av gemensam brygga för reservatets besökare och för Klövbergets bryggförening. För bryggföreningen i enlighet med gällande dom,
- 16 uppföra ett mindre förråd för Klövbergets bryggförenings behov av förvaring av till exempel bojar,
- 17 uppföra pumpstation samt VA-ledning mellan Kalvfjärden och Noretvägen.

Undantag från föreskrifterna anges under D nedan.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken om markägarens och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas inom området för att tillgodose syftet med naturreservatet:

1. Naturvårdande skötselåtgärder i form av röjning, gallring, frihuggning, ringbarkning, rensning av diken samt städning. Vidare anordna upplag i samband med områdets skötsel samt avlägsnande av äldre installationer som byggnadsfundament och bryggor. Dessa åtgärder finns specificerade i bifogad skötselplan,
2. utmärkning av reservatets gränser samt uppsättning av reservatsskyltar och övriga upplysningar,
3. undersökningar av växt- och djurlivet samt av mark- och vattenförhållanden i naturreservatet,
4. anläggande och underhåll av parkeringsplatser, reservatsentréer, rastplatser, trappor, bänkar, bryggor, skylthållare, vägbom, toalett, stigar, vägtrummor, skyddsstängsel samt underhåll av tillfartsväg till besöksbryggan och båtiläggningsplats.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken samt förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m. m.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att:

- 1 skada eller ta bort naturföremål eller ytbildning, inklusive att bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar,
- 2 plocka eller gräva upp växter,
- 3 medvetet störa djurlivet,
- 4 medföra okopplad hund eller annat husdjur,
- 5 tälta eller campa längre tid än ett dygn och på annan plats än vid särskilt anvisad rastplats,
- 6 göra upp öppen eld, annat än på särskilt anvisad rastplats. Enbart utlagd eller medhavd ren ved får användas,
- 7 på störande sätt använda musikanläggning eller dylikt,
- 8 rida,
- 9 parkera motorfordon annat än på anvisade parkeringsplatser,
- 10 anordna tävlingar eller jämförbara aktiviteter i reservatet,
- 11 cykla i terrängen,
- 12 använda öppen eld från exempelvis stearinljus eller facklor i grottna,
- 13 visa oaktsamhet i grottsystemet genom att lämna kvar till exempel linor, göra permanenta markeringar, flytta på stenblock samt göra skada på växtligheten vid grottna,

- 14 montera permanenta firningsankare runt träd på Klövberget,
- 15 ankra upp besökande båtar inom reservatets vattenområde mer än ett dygn.

Utan tillstånd från kommunen är det förbjudet att

- 16 sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller därmed jämförlig anordning,
- 17 att anordna lägerverksamhet för över 40 personer,
- 18 att byta ut befintliga klätterbultar på Klövberget.

Undantag från föreskrifterna anges under D nedan.

D. Undantag från reservatsföreskrifterna.

Föreskrifterna under A och C ska inte utgöra hinder för

- 1 reservatsförvaltaren eller den som förvaltaren utser får utföra de åtgärder som behövs för reservatets skötsel och som anges i föreskrifterna B1-B4,
- 2 reservatsförvaltaren eller den som förvaltaren utser får utföra nödvändig insamling för dokumentation av växt- och djurlivet,
- 3 att underhålla befintliga gångstigar samt utföra nödvändiga förbättringsåtgärder som krävs för reservatets parkeringsplatser, entréer och för tillfartsväg till båtliggningsplats och till grottsystemet,
- 4 reservatsförvaltaren att anordna upplag i samband med reservatets skötsel,
- 5 reservatsförvaltaren att fälla enstaka träd som hotar att falla över angränsande fastighet till reservatet,
- 6 att anlägga och underhålla skyddsstängsel,
- 7 att utföra underhåll av bryggor ämnade för reservatets funktion och Klövbergets bryggförening,
- 8 att utföra underhåll av båtliggningsplats för bryggföreningens båtar,
- 9 att utföra underhåll eller nybyggnation av anläggningar som rastplatser och skylthållare samt underhåll av trappor och toaletter,
- 10 att vid skyddsjakt medföra okopplad hund,
- 11 att underhålla befintliga ledningar och ledningsgator efter samråd med naturvårdsförvaltaren,
- 12 att elda i samband med områdets skötsel under förutsättning att annan tillämplig lagstiftning följs,

- 13 att underhålla och göra förbättringsåtgärder för angränsande vägar inklusive diken vid Svartbäcksvägen, Noretvägen, Mokärrsvägen, Kråkvägen, Klövbergsvägen, Grankällvägen och Tonstigen efter samråd med naturvårdsförvaltaren,
- 14 fastighetsägare till Dyvik 1:123 och Dyvik 1:124 att använda anslutningsväg över Brevik 1:1 från Svartbäcksvägen, för framtida behov lägga ned ledningar inom vägutrymmet,
- 15 att nyttja rättigheter enligt befintliga servitut eller andra upplåtelseavtal inom naturreservatet.

Skälen för beslutet

Klövberget, beläget väster om Telegrafberget centralt ute på Tyresö-Brevikshalvön, anges i kommunens naturinventering och i översiktsplanen som ett område av regionalt värde med hänsyn till naturintressena. Området finns även med i länsstyrelsens naturkatalog. Reservatsområdet ligger i nära anslutning till riksintresset för naturvård Tyresta-Åva. Klövberget är beläget inom riksintresset för Stockholms skärgård med stöd av 4 kapitlet 2§ i miljöbalken.

Det är främst områdets naturvärden; skärgårdslandskapet, bergets dramatiska geologi och den rika floran och faunan som utgör de främsta skälen för bevarande av området. För artgrupper som lavar, mossor, svampar, kärlväxter samt för fågelfaunan har hittats en stor grupp arter vilka är uppsatta på den nationella rödlistan för hotade arter eller fridlysta arter i länet. Friluftintresset kan tillgodoses i de fall där naturvärdena inte löper risk för att skadas.

Klövberget har flera mycket värdefulla naturmiljöer med främst hållmarkstallskog på bergets topp och ädellövskog vid bergets förkastningsbranter. Ädellövskogen med sin speciella flora och fauna är gynnad av läget vid ett sydväxtberg* och tillgång till en kalkhaltig jordmån. De tektoniska blockgrottona med sin dramatiska geologi är med sin omfattning unika för Stockholmstrakten.

Ett starkt motiv för att inrätta Klövbergets naturreservat är att ge skydd till områdets känsliga delar, till exempel för olika former av för stor påverkan som åverkan i grottsystemen, motverka igenväxning av gran etc. i ädellövskogen och bevarande av mycket väl bibehållen hållmarkstallskog. Ett stort antal arter är knutna till dessa förutsättningar och många av dessa arter är rödlistade eller fridlysta. Främst gäller det funna arter av lavar, svampar, mossor, kärlväxter och fågelfaunan. Det finns tecken på att området frekvent används av hänsynskrävande och rödlistade rovfåglar.

Naturreservatet bidrar till att uppfylla minst två av de nationella miljö kvalitetsmålen: "ett rikt växt- och djurliv" respektive "levande skogar." Reservatet bidrar även till att uppfylla motsvarande regionala miljömål som antogs 2006 för Stockholms län. Klövberget är med i det program för en nationell satsning i storstadslänet för skydd av tätortsnära natur som startade 2003, "Aldrig långt till naturen", Länsstyrelsen i Stockholms län.

**) Sydväxtberg är bergbranter med ett lokalklimat som väsentligt avviker från klimatet i omgivningen.*

Beskrivning av området

Reservatets areal

Reservatet omfattar cirka 61 hektar, varav 42,5 hektar är land. Markerna är omväxlande mager hållmarkstallskog, ädellövskog i bergbranterna, mindre områden med blandskog samt kärrmarker i den östra delen av området.

Berggrund

Berggrunden i området, som mest utgörs av bergarten gnejs, med inslag av amfibolit, är i stora delar frilagd eller överlagrad av mossor och lavar. I svackorna överlagras berggrunden av mer eller mindre svallad morän av varierande mäktighet. Det finns kvartära avlagringar som innehåller kalk och som ger förutsättningar för en del mer krävande växtlighet.

Allmänt om naturen

Naturen vid Klövberget utgörs huvudsakligen av hållmarkstallskog, dramatiska bergbranter med blockgrottor och vid dess sydvästvända bas även ädellövskog. Dominerande är den tvärt stupande förkastningsbranten ned mot Kalvfjärden.

I östra delarna av reservatsområdet finns de delvis utdikade kärrmarkerna vid Svartbäcksvägen och ett område med skuggad lövskog med inslag av ek samt hassel. Väster om berget ingår ett vattenområde som hör till Kalvfjärden.

På bergets hjassa har utbildats en fin gammal hållmarkstallskog och speciellt i den södra delen, söder om ett mindre brandområde finns en svårtillgänglig och mycket fin hållmarkstallskog med intakt markvegetation på berghällarna av främst lavar och mossor. Skogsmarken här är gammal och med rik förekomst av lågor och senvuxna furor.

Höga naturvärden

De höga naturvärdena i området utgörs av den fina hållmarkstallskogen, de mäktiga förkastningsbranterna som ger en storslagen vy från sjösidan såväl som från bergets topp, de för länet unika blockgrottorna, som ligger vid basen av de västra branterna samt ädellövskogen i områdets mer planare delar ned mot Kalvfjärden. I området har fynd gjorts av den mycket sällsynta och rödlistade svampen sålljordstjärna, *Myriostoma coliforme* (andra fyndet i Sverige 1981, återfynd 2013), igelkottstaggsvamp, *Hericium erinaceus* samt av skogsalm, *Ulmus glabra*. Arterna är listade som akut hotade i den svenska rödlistan från 2015, de förra redan i den tidigare listan från 2010.

Vid inventeringar under 2013 har ett stort antal andra rödlistade lav-, moss- svamp- och kärlväxtarter påträffats i området. Klövberget är även uppehålls- plats för störningskänsliga rovfågelarter. På Klövberget observerade rödlistade- eller hänsynskrävande arter finns noterade i skötselplanen samt på Artdatabanken.

Förkastningsbranterna, ädellövskogen och grottorna

Många av de rödlistade mossor och lavar som hittats i dessa områden har en fristad och livsrum i branterna, och i dess närhet. Området besöks tidvis av hotade rovfågelarter, men för närvarande bedöms inte klättringen längs bergväggarna utgöra några allvarligare problem för de bedömda artgrupper av lavar, mossor, svamp samt rovfågel som tagits upp till övervägande. Bergbranten blir extra uppvärmd av solinstrålningen och ger upphov till att bland annat de sällsynta lav- och mossarter som finns har kunnat bli kvar här, trots svalare klimat sedan senaste värmeperioden.

På grund av bergsskred som ägt rum i området i förhistorisk tid har två blockgrottesystem uppkommit, så kallade tektoniska blockgrottor. Det finns flera förklaringsmodeller för deras tillkomst. Längs delar av förkastningsbranten ligger stora mängder stenblock ansamlade som skapat miljön för områdets grottor. Dessa stenblock bedöms ha lossnat från bergssidan under någon av de senaste istidernas slutstadium genom spänningar i berggrunden på grund av det minskande trycket från de avsmältande ismassorna.

Östra Klövbergsgrottan

Reservatets största grottsystem är Östra Klövbergsgrottan som är belägen nordväst om småbåtsbryggan. Under anhopningen av stora stenblock döljer sig Stockholmstraktens största blockgrottekomplex. Hittills har över 300 meters längd uppmätts hos grottsystemet.

I grottan finns en djurvärld med spindlar, fladdermöss, fjärilar och andra insekter. Den stora grottspindeln, *Meta minardi* finns här. Grottsystemet är mycket populärt utflyktsmål för grottutforskare, skolklasser med flera intressegrupper.

Viktigt är att besökaren i grottorna inte lämna bestående spår efter sig, endast använder eldrivna ljuskällor, till exempel pannlampor och tänker på säkerheten genom att inte flytta på stenblock och större stenar.

Västra Klövbergsgrottan

Grottsystemet är mycket svårtillgängligt. En stor del av grottsystemet är beläget inom en angränsande privatägd tomt. Grottsystemet ska ses som en referensgrotta. Besökare till grottorna och guidade turer till desamma hänvisas till det Östra blockgrottsystemet (besöksgrottan).

Reservatets vattenområde

Vattnen utanför Klövberget tillhör en av Kalvfjärdens djupaste delar, drygt 27 meter som mest. Fiskerättigheterna i reservatets vattenområde i Kalvfjärden arrenderas av Tyresö fiskevårdsförening. Reglerna för det fria handredskapsfisket gäller i reservatets del av Kalvfjärden.

Hällmarkstallskogen

Denna del utgör tre fjärdedelar av landarealen i reservatet. Hällmarkerna i området är bevuxen med en blandning av äldre martallar, yngre tallar samt med inslag av gran i de mer fuktigare partierna. Det finns ställvis även inslag av enbuskar och ädellövträd som ek och lönn. Markvegetationen består av ljung, mjölon, olika lav- och mossarter samt blåbärs- och lingonris.

Faunan är rik och här kan nämnas karaktärsfågelarter som korp, spillkråka, gröngöling och olika gästande rovfåglar. Skogen har på grund av sin sammansättning med många olika naturmiljöer och hög ålder en rik artförekomst. Området bör inventeras närmare med avseende på olika organismgrupper, till exempel insekter. Skogsmarken lämnas i princip för fri utveckling. Uppväxande gran på hällmarkerna får dock inte ta över och tränga ut tallbeståndet.

Sumpskogsområdet vid Svartbäcksvägen, Statkärret

Kärmarken vid Svartbäcksvägen är delvis utdikad och bevuxen främst av björk och al. Området är redovisat i Skogsstyrelsens inventering av sumpskogar som sumpskog med vissa värden, klass 3.

Ädellövskogen vid västra bergbranten

Längs med delar av Klövbergets västra sida finns partier med lövskog med hög andel av ädellövträd. Området, inklusive bergbranten omfattar drygt sex hektar eller 15 % av landarealen. Ädellövskogsområdet utgör cirka 10 % av hela naturreservatets areal.

På grund av bergets funktion som sydväxtberg (en naturlig värmeö), dess relativt avskilda läge och en jordmån med kalkförande jordarter så har en relik, en rest av forna tiders värmeälskande lövskogar kunnat fortleva vid Klövberget. Här finns även representerat de flesta ädellövträd som finns i

Sverige förutom bok. Skogen ger förutsättningar för en undervegetation som hyser en del mer krävande växtarter som också behöver kalk som lundviol, spenört, sårläka, lundslok, hampflockel, myskmadra och ramslök. Här kan exempelvis också ses näbbmus, nötväcka, näktergal, rödhake, svarthätta, kungsfågel, grönsångare och mindre hackspett.

Friluftslivet

För besökare kan reservatet erbjuda friluftsliv i innerskärgården, rekreativ miljö med möjlighet till naturbad och vackra utsikter. Många besökare kommer för att utforska den östra blockgrottan, ofta i större grupper. Områdets bergbranter har under de senaste decennierna uppmärksammats av bergsklättrare. Klättrare har tidigare etablerat fasta klätterleder i strid med allemansrätten. I området finns en bryggförening för närboende.

Reservatet syftar speciellt till att värna de för regionen unika grottorna, den spektakulära geologin och prioritera den känsliga floran och faunan i området.

Klövbergets bryggförening ges fortsatta möjligheter att bedriva sin verksamhet i befintlig omfattning. För att förbättra tillgängligheten till besöksgrottan och det strandnära området nedanför centrala delen av Klövberget är uppförande av en ny och mer tillgänglig och säkrare broförbindelse till denna del nödvändig. En ny bryggförbindelse kan endast placeras på den befintliga bryggans plats. Uppläggning av båtar ska även fortsättningsvis inte tillåtas i området. Båtar som ankrar upp inom reservatets vattenområde får enligt föreskrifterna göra det under maximalt ett dygn.

De mer intensiva friluftsverksamheterna exempelvis bergsklättring, hängflygning, sportdykning och grottutforskning kan utövas i tidigare omfattning, så länge reservatets syften kan upprätthållas. För större grupper av besökare (> 40 deltagare) i reservatet krävs tillstånd för att bedriva lägerverksamhet. Klövbergets höga naturvärden och begränsade areal ger inte förutsättningar för att ge tillstånd för tävlingsverksamhet och större evenemang.

Nya hål för klätterbultar i berg får inte anläggas, i enlighet med föreskrift C1. Möjlighet till utbyte av befintliga bultar kan göras i gamla bulthål efter tillstånd från kommunen.

Säkerhetsfrågor

För säkerheten i områdets befintliga klätterleder i bergbranterna samt i grottsystemet får utövaren själv bedöma säkerheten vid besök. För anläggningar i området som ger besökaren allmänt förbättrat tillträde i området har förvaltaren ett tillsynsansvar och att de är funktionsdugliga.

Dessa anläggningar är främst: rastplats, trappor och parkeringar. För bryggor i området gäller att respektive verksamhetsutövare har ansvar, det vill säga att förvaltaren ansvarar för badbrygga. Bryggföreningen och naturvårdsförvaltaren ansvarar för den gemensamma besöks- och båtbyggnad. Parterna avtalar från tid till annan hur ägande och förvaltning ska fördelas för byggnaden. För närvarande (2015) ägs befintlig byggnad av Klövbergets bryggförening.

För att ge möjlighet i framtiden att sätta upp stängsel uppe vid bergkrönet om behov uppkommer så ges den möjligheten i föreskrifterna. Noterbart är då att uppfört stängsel är en anläggning som förvaltaren har ansvar för att hålla i funktion.

Kulturhistoria

I naturreservatet har inga fornminnen påträffats. Området har tillhört Tyresögodsets ägor fram till 1930, då dessa marker kom att förvaltas av dödsboet efter den siste godsherrn, markis Lagergren. Klövberget kom i ett fastighetsbolags ägo 1967 och såldes vidare i en större markaffär till kommunen 1996.

Anvisningar med stöd av förordningen om områdesskydd (1998:1252), 3 § om naturvårdsförvaltningen

Reservatsförvaltare är Tyresö kommun som ansvarar för skötsel och övervakning av kommunens naturreservat. Tyresö kommun meddelar anvisningar om naturvårdsförvaltningen genom att fastställa bifogad skötselplan och föreskrifter. Tillsynen över förvaltningen av naturreservatet, föreskrifternas efterlevnad samt de dispensansökningar från reservatsföreskrifter som inte kommunstyrelsen beslutar, om ansvarar Södertörns- miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF).

Naturvårdsförvaltaren har i arbetet med reservatet stöd av de olika kommunala funktioner som berör reservatet: naturvård, friluftsliv och markinnehav. I ärenden som rör vattenvård tas frågan upp med innehavaren av fiskearrendet i denna del av Kalvfjärden, Tyresö fiskevårdsförening. För ärenden som berör området båtbygga, vattenområdet, båtiläggningsramp, tillfartsväg och parkeringen vid Noretvägen har naturvårdsförvaltaren att samråda med Klövbergets bryggförening. För övriga intressen i området tas nödvändiga kontakter när behov uppkommer. En gång per år görs en genomgång av årets dokumentering av utförda och planerade åtgärder i reservatet. För övervakning av akut hotade och rödlistade arter se nedan under separat rubrik.

Ekonomi. Reservatsförvaltaren ansvarar för reservatets skötsel innefattande dess anläggningar för besökare. Ansvaret omfattar förutom naturvårdsåtgärder i enlighet med skötselplan även städning av området vid behov, uppmärkning av reservatet och underhåll av installationer som parkeringar, skyltar, skyltställ, rastplats, besöksbryggor, trappor samt tillsyn och tömning av avfallsbehållare samt tillsyn av eventuell toalett.

Klövbergets bryggförening ansvarar för bygga där föreningen har sin verksamhet. Mellan föreningen och kommunen upprättas ett avtal som reglerar parternas ansvarsområden, inklusive byggområde, iläggningsplats och tillfartsväg. Den befintliga bygga som finns vid reservatets inrättande drivs av bryggföreningen och besökare har rätt att använda byggan. Målsättningen är att bryggföreningen och kommunen har en gemensam bygga som kommunen anlägger. Parterna får där komma överens om hur den kombinerade besöks- och båtbryggan ska förvaltas och ansvarsfördelningen mellan kommunen och bryggföreningen avtalas.

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då beslutet publicerats på kommunens webbplats. Ordningsföreskrifterna under punkt C gäller omedelbart även om de överklagas, i enlighet med 7 kap. 30 § andra stycket miljöbalken.

Upplysningar

I reservatet gäller också övriga bestämmelser till skydd för naturmiljön. Bland dessa kan nämnas följande:

Terrängkörningsförbudet i terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594).

Fridlysningsbestämmelserna. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen (2007:845).

Förbudet mot nedskräpning enligt 15 kap. 30 § i miljöbalken.

Enligt allemansrätten är det inte tillåtet att borra in bultar i berg. Ersättning av befintliga klätterbultar kan prövas efter ansökan från klätterförening till kommunen.

Rödlistade och andra sällsynta arter i reservatet

I reservatet har ett stort antal växt- och djurarter hittats, däribland många hotade och rödlistade arter. Rödlistade arter som är akut hotade avser kommunen att övervaka. Se vidare skötselplanen.

Reservatsförvaltare

Samhällsbyggnadsförvaltningen, Tyresö kommun, är förvaltare av naturreservatet eller annan förvaltning som har hand om skötseln av de kommunala naturreservaten i enlighet med 2 § förordningen 1998:1252 om områdesskydd enligt miljöbalken med mera.

Ärendets beredning

Bakgrund

Klövbergsområdet finns med i kommunens första naturinventering från 1981 respektive länets naturvårdsprogram från 1983. Detta i kraft av att området hyser höga geologiska, zoologiska, floristiska och landskapsmässiga naturvårdsmotiv. Klövberget klassades som ett regionalt värdefullt område, (klass 2 av 1-3).

Området redovisades i den senaste naturinventeringen från 1998 med likvärdig bedömning. Även i kommunens senaste översiktsplan från 2008 anges området ha mycket höga naturvärden och bör ges ett långsiktigt skydd.

Tyresö kommun köpte 1996 in större delen av Byggnads AB Folkhems markinnehav i kommunen, där Klövberget var en del. Under samma år utförde kommunen naturvårdsåtgärder i områdets ädellövskogsområde i form av frihuggning av lövträd och borttagning av gran.

Avgränsning

Klövbergsområdet har länge uppmärksammats främst för sin geologi men även för sina botaniska och zoologiska värden. Främst består Klövberget av förkastningsbranten med sina blockgrottor och strandområdet, bergets hjässa med sin välutvecklade hällmarkstallskog samt ädellövskogspartierna vid basen av berget.

Området har avgränsats för att få så enkla och naturliga gränser som möjligt. I norr gränsar reservatet till bebyggelsen vid Klövbergsvägen, Mokärsvägen och österut gränsande mot Svartbäcksvägen. I söder gränsar området till fastigheter vid Noretvägen och i väster till Kalvfjärden, Tonsügen, Grankällvägen och fastigheter vid Kråkvägen. Naturreservatets gräns ligger upp till 10 meter från enskild tomtgräns. Gränserna för reservatet markeras ut tidigast efter att beslutet om inrättande av reservatet har vunnit laga kraft.

Strandskydd

En stor del av Klövberget omfattas av regelverket för strandskydd enligt strandskyddslagen. Strandskyddet omfattar landområde upp till 300 meter från strandlinjen samt vattenområde upp till 100 meter från strandlinjen, allt vid normalt medelvattenstånd.

Gällande planer och handläggning

Klövberget finns med i kommunens naturinventering (1998) respektive i översiktsplan för kommunen (2008).

Området ingår som del i följande detaljplaner (motsvarande):

Kommun-nr	Lantmäterikod	Plandatum	Ändringsdatum
33	01-APL-583	1938-07-14	1985-02-21 resp. 1991-08-14
54	01-TYE-1273	1951-01-05	1969-03-18, 1985-02-21 resp. 1991-08-14
60	01-TYE-1358	1953-02-04	1969-03-18, 1985-02-21 resp. 1991-08-14
211	Se 244	1985-02-21	1991-08-14
244		1991-08-15	

Området är klassat som naturområde med mycket högt naturvärde, klass II (av III) i naturinventering och översiktsplan. I översiktsplanen från 2008 anges området som en kandidat till naturreservatsförordnande.

Inventeringar har genomförts åren 1979 och 2013. Inventeringen 1979 var av översiktlig karaktär och omfattade hela kommunen och låg till grund för kommunens naturinventeringsrapport 1981. Under 2013 har området inventerats inom ramen för ett examensarbete inom biologisk geovetenskaplig linje vid Stockholms universitet.

Vid kommunens miljö- och samhällsbyggnadsutskotts sammanträde presenterades förslag till naturreservat med avgränsning i januari 2013. Utskottet gav sitt samtycke att gå vidare med förberedelserna med att ta fram ett färdigt förslag för beslut om samråd.

Ärendet har även presenterats inom förvaltningen. Ett reportage om arbetet med att bilda naturreservatet publicerades i lokalpressen våren 2013.

Under hösten 2013 inventerades Klövberget även med avseende på lavar, mossor och svamp och med grundsyftet att bedöma områdets känslighet för bergsklättring och liknande aktiviteter i och kring förkastningsbranten. Inventeringen fann ett trettiotal nya rödlistade arter inom ett begränsat område.

Omdömet från denna inventering är att Klövberget är ett mycket exceptionellt område med mycket höga naturvärden och ett av länets främsta naturreservatsområden. Bedömningen i inventeringen är att nuvarande omfattning av klätterverksamhet inte kräver några särskilda restriktioner.

Under januari 2014 har en av länets främsta experter på känsliga och rödlistade rovfågelarter, Alar Broberg utfört en översiktlig inspektion av området ovan bergbranten och funnit starka indikationer på att området gästas av extra skyddsvärd rovfågelfauna.

Miljö- och trafikavdelningen har under 2013-2014 arbetat fram ett förslag till beslut om Klövbergets naturreservat med kartor, föreskrifter och skötselplan.

Tidig, extra samrådskontakt har tagits med tomtägareföreningen, Tyresö vägförening, Tyresö naturskyddsförening, Svenska klätterförbundet, Svenska speleologförbundet, Fenix skärmflygklubb och Klövbergets bryggförening. Flertalet av föreningarna svarade och besök på plats eller telefonkontakt har genomförts med de senare. Länsstyrelsen i Stockholms län har tagit del av förslaget (mars 2014).

Från och med 1995 har kommunen innehaft rätten att instifta nya naturreservat i samråd med bland andra länsstyrelsen. I dag sker instiftandet av naturreservat med stöd av miljöbalken (SFS 1998:808) och dess förordning om områdesskydd med mera (SFS 1998:1252). Kommunala naturreservat motsvarar och har samma rättsverkan gentemot allmänhet och sakägare som statliga naturreservat.

Under 2013 inleddes diskussioner med Klövbergets bryggförening om föreningens verksamhet i det kommande naturreservatet. Föreningen har rätt enligt dom från Svea hovrätt att anordna brygga för upp till 43 småbåtar i området. I dagsläget är det trettiotalet båtplatser som nyttjas.

Kommunens målsättning är att ha en god tillgänglighet till den populära delen av området med besöksgrattan, tillgång till klippstrand och rastplats. För att nå denna del landvägen krävs passage via den befintliga kombinerade besöks- och båtbyggnaden. Denna byggnad som föreningen uppfört på 1980-talet uppfyller inte kraven för god tillgänglighet och säkerhet för besökare.

Målsättningen är att kommunen låter bygga en ny byggnad som uppfyller krav på både god tillgänglighet för besökare såväl som för bryggföreningen.

För att detta ska vara möjligt så får ny brygga placeras i samma sträckning som den befintliga bryggan. Detaljplanen i området medger inga nya bryggetableringar. Bryggföreningen och kommunen får komma överens om detaljerna kring hanteringen av en delad brygga. Ansvarsfördelning etc får regleras genom avtal.

Kommunen planerar för ny detaljplan för Ällmoraområdet, där bebyggelsen längs Noretvägen ingår. I detta arbete ingår att dra fram VA-ledningar till Noretvägen via Kalvfjärden (Badviken). En pumpstation avses kunna uppföras vid Noretvägens närhet. Hänsyn för detta har tagits i reservatsföreskrifterna.

Efter beslut i miljö- och samhällsbyggnadsutskottet skickades ärendet ut på samråd under tiden 21 oktober till och med den 18 december 2014. Utskicket sändes till sakägare och till gränsgrannar, myndigheter, berörda föreningar och kända innehavare av servitut, ledningsrätter etc. Samrådet kungjordes på kommunens anslagstavla, hemsidan, i lokalpress samt i Dagens Nyheter.

Efter samrådet har mindre förändringar gjorts i förslaget till beslutstext och i skötselplan. Efter fastställande i kommunfullmäktige ska beslutet meddelas i lokalpress och större dagstidning samt i kommunens författningssamling på www.tyreso.se. Besvärstiden, 21 dagar, räknas efter publiceringsdatum på kommunens webbplats.

Intresseprövning

Tyresö kommun har vid en vägning av allmänna och enskilda intressen i enlighet med miljöbalkens 7 kapitel 25 § funnit mycket stora skäl för att skydda samt bevara områdets naturvärden och därför besluta om att bilda ett naturreservat i området. Beslutet omfattar även föreskrifter och en skötselplan för området.

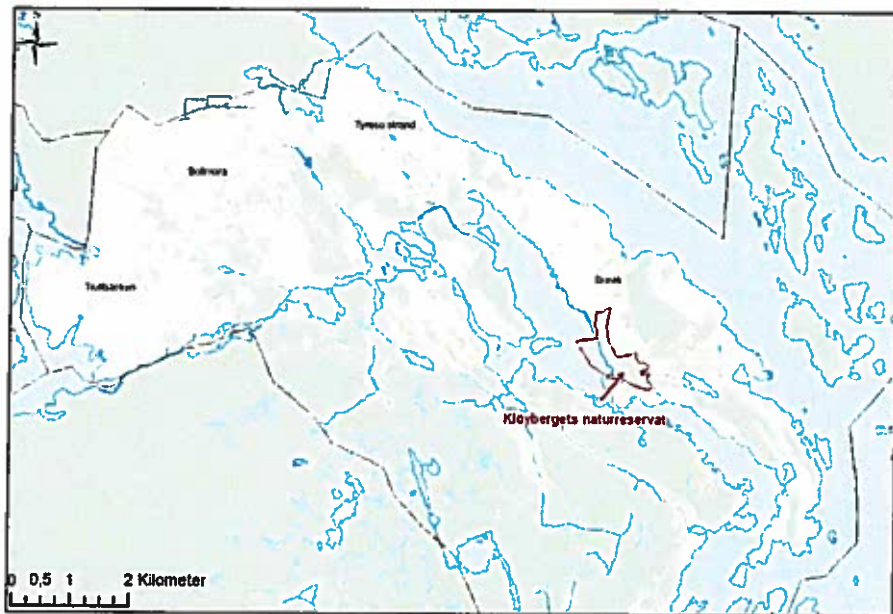
För att uppnå det skydd som krävs för reservatet krävs i föreskrifterna bland annat kommunens tillstånd för att anordna lägerverksamhet, guideade turer eller liknande verksamheter som omfattar fler än 40 deltagare samt att det är förbjudet att anordna tävlingar eller arrangemang eftersom detta riskerar att skada reservatet.

Hur man överklagar

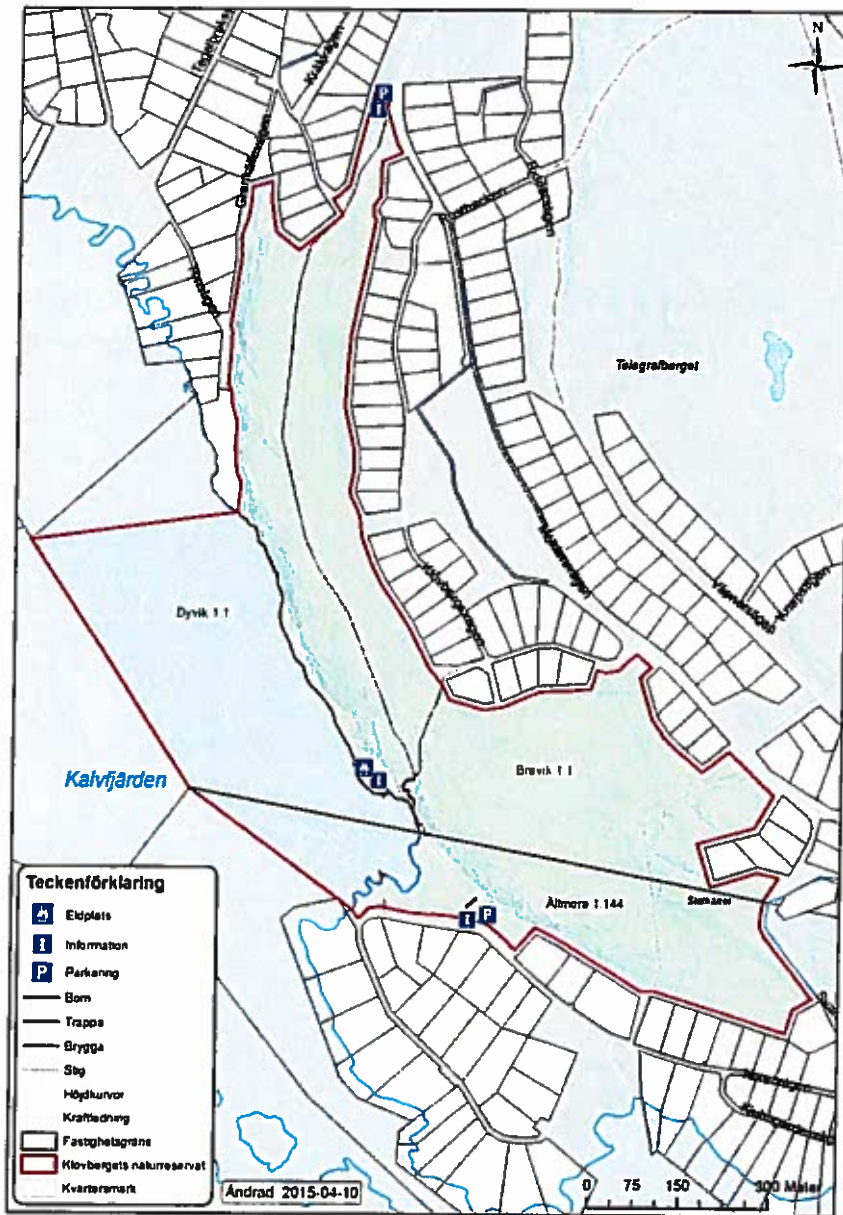
Beslut från kommunfullmäktige om inrättande av Klövbergets naturreservat kan överklagas hos länsstyrelsen inom besvärstiden. Hur man överklagar framgår av bilaga 4.

Bilagor

- 1 Karta över naturreservatet
- 2 Sändlista
- 3 Skötselplan
- 4 Hur man överklagar (bifogas efter beslut)

Figur 1. Översiktskarta över Tyresö kommun. Gräns för Klövbergets naturreservat är markerad med röd linje.

Bilaga 1. Beslutskarta Klövbergets naturreservat.

Sändlista, beslut om Klövbergets naturreservat

Enheten för naturvård, Länsstyrelsen i Stockholms län, Box 22067,
104 22 STOCKHOLM
Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM
Lantmäteriet i Stockholms län, Box 47700, 117 94 STOCKHOLM
Skogsstyrelsen Stockholmsdistriktet, Galgbacksvägen 5,
186 30 VALLENTUNA
Stockholms läns museum, Järnväggsgatan 25, 131 54 NACKA
Länsfiskekonsulenten, Länsstyrelsen i Stockholms län, Box 22067,
104 22 STOCKHOLM
Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund, 136 81 HANINGE
Försvarsmakten, Högkvarteret, 107 85 STOCKHOLM
Polismyndigheten i Stockholms län, 106 75 STOCKHOLM
Stiftelsen Tyrestaskogen, Tyresta by, 136 59 VENDELSÖ
Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län, Box 7669, 103 94 STOCKHOLM
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM
Berörda fastighetsägare
Vattenfall Eldistribution AB, 191 97 SOLLENTUNA
Vattenfall AB, Löfströms allé 5, 172 66 SUNDBYBERG
Vattenfall services nordic AB, Skog- och mark, 753 82 UPPSALA
Scanova, Box 93, 123 22 FARSTA
Tele2 Sverige AB, Box 62, 106 66 STOCKHOLM
Telenor, 371 80 KARLSKRONA
Hi3G Access AB, Box 302 13, 104 25 STOCKHOLM
Net 1, Box 7460, 103 92 STOCKHOLM
Tyresönäs villaägareförening, Box 299, 135 28 TYRESÖ
Tyresö vägförening, Box 681, 135 26 TYRESÖ
Tyresö Strands markägarförening, Maria Johem, Rakstaringen 13,
135 67 TYRESÖ
Agneta Giliusson, Bandhagsvägen 31, 122 42 ENSKEDE
Tyresö naturskyddsförening, c/o Solveig Dahl, Renlavsgången 326,
135 35 TYRESÖ
/forts.

Sändlista, forts.

Klövbergets bryggförening, c/o Mikael Malmqvist, Klövbergsvägen 2,
135 69 TYRESÖ

Naturskyddsföreningen Stockholms län, Norrbackagatan 80,
113 34 STOCKHOLM

Naturskyddsföreningen, Box 4625, 116 91 STOCKHOLM

STF Stockholm, Själagårdsgatan 13, 1 tr, 111 31 STOCKHOLM

Tyresö Fiskevårdsförening c/o Nils-Olof Ahlén, Renlavsgången 252,
135 35 TYRESÖ

Tyresö hembygdsförening, c/o Ulla Magnusson, Bollmoravägen 10,
135 40 TYRESÖ

Friluftsförbundet Tyresö, c/o Jörgen Arnstad, Tutviksvägen 29A,
136 75 VENDELSÖ

Friluftsförbundet, Instrumentvägen 14, 126 53 HÄGERSTEN

Stockholms grottklubb, c/o Iwo Myrin, Helgagatan 36 k,
118 58 STOCKHOLM

Sveriges speleologförbund, c/o Tomas Andreason, Sisshammarsvägen 7,
135 67 TYRESÖ

Svenska klätterförbundet, Idrottens hus, 114 73 STOCKHOLM

Stockholms klätterklubb, c/o Anna Lindam, Stopvägen 81,
168 36 BROMMA

Karbin klätterklubb, Karbin klätterhall, Västberga allé 60,
126 30 HÄGERSTEN

Solna klätterklubb, Mikaela Serlachius, Banvaktsvägen 20,
171 48 SOLNA

Fenix skärmflygklubb, c/o Björn Hårdstedt, Fatburs kvarngata 40,
118 64 STOCKHOLM

Utvecklingsförvaltningen

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Barn- och utbildningsförvaltningen

Socialförvaltningen

Miljö- och trafikavdelningen, akten

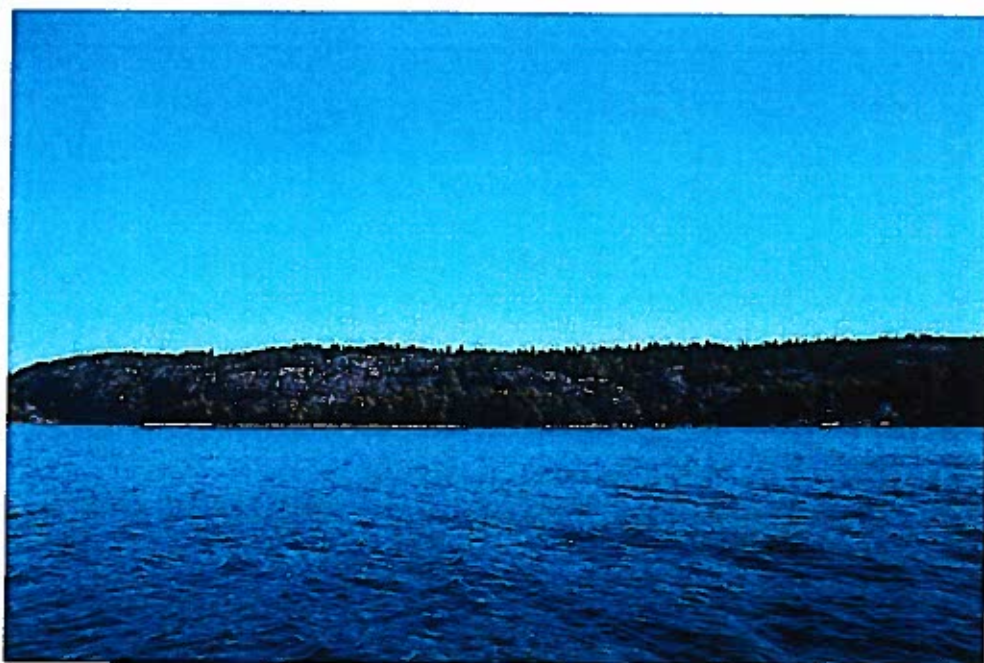

Skötselplan

för
Klövbergets naturreservat

Bilaga 3

2015-05-04

Innehållsförteckning

Förord	5
BESKRIVNING	7
Övergripande bevarandemål	7
Allmänna bevarandemål (riktlinjer och åtgärder)	7
Naturvårdsförvaltning	8
PLANDEL Skötselområden	14
1 Hällmarkstallskog	14
2 Statkärret	15
3 Brandfält	15
4 Lövskog med gran	16
5 Ädellövskog med bergbranter	16
6 Grottor	18
7 Blandskog	19
8 Vattenområde i Kalvfjärden	20
9 Entréer	20
Källförteckning	22
Kartor	24

Omslagsfoto: Klövberget från Kalvfjärden. Göran Bardun 2013.

FÖRORD

Klövberget ute på Brevikshalvön i Tyresö kommun är sedan länge känt för att bjuda på en dramatisk natur. Vid Kalvfjärdens östra sida reser sig berget som mest cirka 70 meter ovan Kalvfjärdens vatten. Syftet med att inrätta Klövbergets naturreservat är främst att bevara den för regionen ovanliga och sällsynta floran och faunan som gynnas av den speciella topografin och geologin i området. Vidare syftar naturreservatet till att ge besökaren tillgången till ett värdefullt naturområde med möjligheter till naturupplevelser på naturens villkor. Skötselplanen för Klövbergets naturreservat tar upp mål och riktlinjer för reservatets skötsel samt redovisar inom respektive delområde huvuddragen i hur området ska skötas för att syftet ska kunna upprätthållas för framtiden.

Naturreservat har en mycket värdefull natur i form av hållmarkstallskog uppe på bergets hjässa respektive ädellövskog vid bergets förkastningsbranter. Hållmarksskogen hyser många gamla och grova tallar, värdefulla för till exempel fågel- och insektsfaunan. Ädellövskogen med sin speciella flora och fauna är gynnad av läget vid ett sydväxtberg och tillgången till kalkhaltig jordmån. Blockgrottoerna i området är i sin omfattning unika i Stockholmstrakten.

Miljö- och samhällsbyggnadsutskottet gav i februari 2013 Samhällsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att ta fram beslutsunderlag för Klövbergets naturreservat, däribland en skötselplan. Under 2013-2014 har inventeringar utförts och inleddes med en inventering i form av ett examensarbete utfört av Mathilde Gustafsson vid biologisk-geovetenskaplig linje, Stockholms universitet. Värdefull information från detta arbete har tagits in i planen. Hösten 2013 utfördes en inventering av ädellövskogsområdet och delar av bergbranterna med fokus på lav-, moss- och svamparter. Resultatet av inventeringen var bland annat fynd av ett trettiotal sällsynta och hotade arter i området. Några av arterna är akut hotade i Sverige. Eftersom dessa arter är sällsynta har Tyresö ett särskilt ansvar att övervaka dessa arter och deras fyndplatser. En översiktlig bedömning av områdets värde för hotade rovfågelarter har utförts av Alar Broberg, Stockholms ornitologiska förening. Underlag till skötselplanen har även hämtats från kommunens naturinventering.

Kartorna i planen har framställts av Gabriella Lundholm på mät- och kartenheten. Information om grottsystemen har bland annat Tomas Andreason, Sveriges speleologförbund bidragit med. Ett stort tack riktas till alla personer som bidragit med viktig information och synpunkter i arbetet med skötselplanen!

Tyresö i maj 2015

Göran Bardun
Kommunekolog
Miljö- och trafikavdelningen
Samhällsbyggnadsförvaltningen

BESKRIVNING

Övergripande bevarandemål

De övergripande målen för områdets skötsel är att:

- bibehålla och utveckla den stora artrikedomen av växter och djur i området,
- bevara ädellövsskogen vid basen av bergbranterna,
- bevara den känsliga hållmarkstallskogen,
- ge reservatets hotade och sällsynta arter en fristad,
- bevara reservatets blockgrottor i så ursprungligt skick som möjligt,
- ge friluftslivet möjligheter till naturupplevelser som överensstämmer med naturreservatets behov av skydd för naturmiljön.

Allmänna bevarandemål (riktlinjer och åtgärder)

- Vidmakthålla variationen i landskapet bland annat genom att bevara alla träd- och buskarter och om möjligt låta dessa vara representerade i alla åldrar från plantor till åldrande och självdöende exemplar.
- Behålla en flerskiktad vegetation samt en växling mellan öppnare gläntor och mer slutna partier.
- Bevara hålträd, torrakor, murkna stubbar, döda grenar och lågor.
- Bevara området med hållmarkstallskog med dess variationsrikedom av arter och olikåldriga individer av dessa. Speciellt den södra, mer svårtillgängliga och mycket välbevarade och intakta delen ska inte öppnas upp med anlagda gångstigar etc.
- Låta merparten av skogsområdena utvecklas fritt, med undantag av röjning av gran i rena lövskogspartier med inslag av ädellövträd, borttagning av näringsgynnad växtlighet i lövskogen och ta bort granar som växer in i tallar, hassel, ek och andra lövträd. Ge möjlighet till utglesning av mycket tätta lövträdsbestånd, med beaktande av variationsrikedom av arter och varierande ålder.
- Reservatets geologiska strukturer som bergbranter och blockgrottesystemet kan användas för friluftsansändamål så länge ingen betydande åverkan på dem görs. Lov om utbyte av klätterbultar kan sökas hos reservatsförvaltaren. Grottsystemet ska hållas fritt från kvarlämnade föremål som rep, skräp etc. Markeringar får inte göras på sten eller träd. Ljus- eller värmekällor får inte nyttjas som kan ge upphov till sotande låga eller stearindropp.
- Övervaka naturreservatets fynd av rödlistade och akut hotade arter så att deras livsmiljöer inte försämras samt notera nya fynd av akut hotade arter. Om rödlistade arter, se under naturvårdsförvaltning, övervakning av akut hotade arter.

Naturvårdsförvaltning

Naturvårdsförvaltare

Tyresö kommun är markägare till Klövbergsområdet och är naturvårdsförvaltare för naturreservatet. Naturvårdsförvaltaren har i arbetet med reservatet stöd av de olika kommunala funktioner som berör reservatet: naturvård, friluftsliv och markinnehav. I ärenden som rör vattenvård tas frågan upp med innehavaren av fiskearrendet i denna del av Kalvfjärden, Tyresö fiskevårdsförening. För ärenden som kan beröra bryggor, vattenområdet, iläggningsramp, tillfartsväg och parkeringen vid Noretvägen har förvaltaren att samråda med Klövbergets bryggförening.

Naturvårdsförvaltaren ska för reservatet anteckna de åtgärder enligt skötselplan som utförs och anteckna även datum för åtgärden. En sammanställning av det gångna årets verksamhet i reservatet upprättas av naturvårdsförvaltaren.

Tillsynen över naturvårdsförvaltningen i reservatet samt dispensansökningar från reservatets föreskrifter hanterar Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF). Kommunstyrelsen är prövningsinstans för vissa A-föreskrifter.

Underhåll av installationer

Naturvårdsförvaltaren har att se till och underhålla de installationer som finns i området; trappor, badbrygga, rastplats vid östra grottsystemet, parkeringsplatserna vid Noretvägen respektive Mokärsvägen. Övriga bryggor i reservatet är den kombinerade besöks- och båtbyggnaden som tillgängliggör området vid besöksgrottan och rastplatsen. Vid reservatets tillblivelse ägs besöksbryggan av Klövbergets bryggförening men besökare kan använda bryggan

Kommunens strävan är att åstadkomma en gemensam brygga på samma plats som befintlig brygga. Den gamla, befintliga bryggan sköts och drivs av föreningen till att en ny brygga kan komma på plats. För ny brygga får kommunen och bryggföreningen avtala om formerna för drift och skötsel.

Reservatets skyltning och gränsmarkeringar

I uppdraget med naturvårdsförvaltningen ingår också att underhålla reservatets skyltar, gränsmarkeringar och uppmärkta gångstigar. Naturvårdsförvaltaren har även att se till att renhållningskärl finns i området, att eventuell toalett underhålls samt att området avstädas regelbundet under vår till höst.

Övervakning av akut hotade arter

I Sverige har Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet uppdraget från Naturvårdsverket att återkommande ge ut uppdaterade nationella listor över sällsynta och hotade arter som finns i landet, den så kallade rödlistan.

Vid Klövberget finns tre arter noterade som är rödlistade och akut hotade arter: sälljordstjärna (*Myriostoma coliforme*), igelkottstaggsvamp (*Hericiium erinaceus*) och skogsalm (*Ulmus glabra*). Övervakning av akut hotade arter bör utföras vartannat år genom att arternas fyndplatser och närområdet avsökas. Vid skötselåtgärder i närområdet ska extra hänsyn tas för arten så att dess livsmiljö (habitat) inte negativt påverkas. För nya fynd av arter och kontroll av gamla fynd, noteras deras status och utbredning. Uppgifter tillförs årsrapport och meddelas Artdatabankens Artportal som hanterar uppgifter om rödlistade arter.

Hällmarksskogen

Skogsmarken lämnas i princip orörd. Granen får dock inte ta över i de delar med ren hällmarksskog som finns, det kan därför med jämna tidsintervall vara aktuellt med viss bortröjning av yngre träd. Grova granar kan sparas i lägen där de inte skuggar ädellövträd och tall. En varierad hällmarksskog ska eftersträvas, med tonvikt på tallbeståndet. Röjning av befintlig gångstig i den norra delen av reservatet kan återkommande behöva utföras.

Rönn hålls efter och så de inte breder ut sig allt för mycket. I den södra delen av hällmarkstallskogen lämnas densamma för fri utveckling, möjlighet ges dock för att ta bort gran som växer in i äldre ekar eller andra grova lövträd.

Området kräver årlig tillsyn vad gäller skogsmarken, speciellt röjningsbehov längs med gångstigarna. I de fuktigare delarna av området (barrsumpskog) är det granen som dominerar med blåbärsris och skogskovall. I markskiktet dominerar vitmossan.

Brandfältet

På bergets centrala del finns ett brandfält (från 2006 enligt uppgift) med en del björk. Tallarna är här döda men står kvar, i vissa finns det fågelbon. Dessa tallar är en värdefull biotop. Området ska få utvecklas fritt mot hällmarkstallskog igen.

Ädellövskogen

Cirka 15 procent av naturreservatet utgörs av lövskog med mycket stort inslag av ädellövträd. Det finns många stora och grova träd. Det finns en rik och kalkgynnad flora. Ställvis finns det mycket av kvävegynnade arter som brännässla och älggräs, dessa måste hållas efter så de inte tar över mark- och buskskiktet.

Grottsystemen

Det finns två blockgrottsystem i området, Västra respektive Östra Klövbergsgrottan. Dessa är de främsta blockgrottorna i Stockholmstrakten. Den östra grottan används av besökare. Det västra grottsystemet är mycket svårtillgängligt och en stor del av grottsystemet är beläget på enskild tomtmark och ska inte användas av besökare till Klövberget. Västra grottsystemet ska ses som en referensgrotta. Det är förbjudet att göra åverkan på och i grottorna.

Strandområdet

Det finns en hel del intressanta örter i området, för att få en tillväxt av dessa arter så krävs att älggräs och andra konkurrensstarka växter hålls efter. Om möjligt så kan det anordnas gästplatser för fritidsbåtar vid den kombinerade besöks- och båtbyggn. Området kring rastplatsen (eldplatsen) är även utpekad som tältplats för maximalt ett dygn. Strandområdet bör avstädas varje vår och höst.

Strandområdet i Badvikens södra del, norr om Noretvägen, används som klippbad. En anlagd brygga för bad finns sedan tidigare. En äldre och söndrig privat brygga utan servitut eller annan skriftligt avtal ska tas bort.

Gallring och röjning

Röjning av barrträd, i synnerhet gran, är nödvändigt eftersom de på sikt tar över och kväver lövträden. Ädellövkogen ska hållas relativt gles vilket gynnar en rik lundflora.

I skuggiga lägen lämnas lövkogen i princip orörd med undantag för röjning av uppslag av gran bland lövträd. För att vidmakthålla den stora mångfald av växt- och djurarter i området kan behov uppstå för att öka ljusinsläppet genom mycket försiktig fällning av lövträd och då ungräd.

Det ska eftersträvas en mångfald av arter i olika åldrar och livaktiga bestånd. Grov ved från vindfallen och gallring lämnas på platsen dock inte kring rastplats, gångstigar eller nära gångvägen mot bryggan.

Reservatet gränsar till stor del till tomtmark och det kan finnas skäl att fälla träd som hotar att falla över privat tomtmark. Bedömning får göras på plats av reservatets förvaltare. Om möjligt kommuniceras åtgärd med tomtägaren före insats.

Faunavård

Vid naturvårdande åtgärder i reservatet ska om möjligt de fallna eller fällda träden kvarlämnas på platsen, en tillgång för bland annat insekter. I lövskog kan det dock vara lämpligt att ta bort fällda barrträd då dessa försurar marken lokalt. Att behålla täta busksnår och enbuskar är också exempel på faunavårdande åtgärder i området.

Jakt och fiske

I naturreservatet är endast skydds jakt tillåten och då endast efter samråd med reservatsförvaltaren (se A-föreskrifterna). Fiske regleras inte i reservatsföreskrifterna, utan får bedrivas enligt gällande bestämmelser av fastighetsägaren eller arrenderande fiskeförening. Fiskerättigheterna i reservatets vattenområde i Kalvfjärden arrenderas av Tyresö fiskevårdsförening. Reglerna för det fria handredskapsfisket gäller även i reservatets del av Kalvfjärden.

Underhåll av stigar, rastplats, badplats, trappor, bryggor, informationstavlor, parkeringsplatser samt säkerheten i området etc.

Stigar

Stigar som finns utritade på beslutets naturreservatskarta hålls uppmärkta och öppna, det vill säga nedfallna träd etc. läggs åt sidan vid stigen och blir flora- och faunadepåer.

Eld- och tältplats

Reservatets iordningställda rastplats är belägen nedanför det östra grottsystemet. I området kring rastplatsen är tältning tillåten maximalt ett dygn. Avfallsbehållare behöver sättas upp vid rastplats och vid entréparkeringen vid Noretvägen under sommarsäsong.

Plats för bad

Berghällarna vid Noretvägen respektive vid rastplatsen erbjuder möjligheter till bad.

Informationstavlor

Lämpliga platser för tavlor med reservatsinformation är dels vid huvudentrén vid Noretvägen, dels vid den mindre entrén vid Mokärsvägen samt vid rastplatsen (eldplatsen). Ytterligare behov av platser för reservatsskyltar är vid Kråkvägens vändplan och nära Klövbergsvägen 46. Reservatsskyltarna redovisar information över områdets geologi och naturvärden, naturreservatets syften och föreskrifter för besökaren, samt en karta över området.

Städning, avfallsbehållare och toalett

Området i sin helhet ska varje vår ses över och avstädas på skräp och eventuellt klottersaneras på varsamt sätt. Under vår till höst städas minst en gång per vecka: parkeringarna, strandområden, längs grusad väg till Badviken, trappor, brygga till eldplats samt närområdet vid besöksgrottan.

För att minska behovet av städning i reservatet och för att förbättra de sanitära förhållandena under sommartid bör området utrustas med avfallsbehållare, främst vid parkeringen vid Noretvägen respektive Mokärsvägen samt vid rastplatsen vid grottsystemet. Det ska även vara möjligt att sätta upp en toalett vid parkeringsplatserna.

Säkerhetskontroll av tekniska anläggningar

Anläggningar där det finns risk för personskador på grund av uppkomna brister eller slitage ska regelbundet ses över av fackman. Här listade anläggningar bör vara med i kommunens återkommande kontroller: besöksbrygga, badbrygga, rastplats (eldplats), trappor, parkeringar, grusväg samt vägbom.

Dokumentation

Dokumentation av åtgärder och observationer i naturreservatet

Årligen ska dokumenteras de åtgärder, observationer, tillståndsprövningar samt eventuella dispensansökningar som utförts.

Övervakning av akut hotade arter i naturreservatet
Se ovan under övervakning av akut hotade arter.

Kommunens översiktliga inventering av naturvärden

Klövberget har översiktligt inventerats 1979 av Tyresö miljövårdsförening i samarbete med Tyresö kommun och bedömdes som ett regionalt naturvärde. Arbetet utmynnade i Tyresös första naturinventering av hela kommunen (1981). En förnyad inventering över kommunen antogs av Tyresö miljö- och hälsoskydds nämnd 1998. Tyresö kommun förvärvade Klövbergsområdet 1996 och kommunen lät avverka gran i ädellövskogen till skydd för delområdets flora och fauna och gynna lövskogen. Klövberget ingår som naturvärde i den grönstrukturplan som tagits fram under 2014, ett underlag i översiktsplaneringen. I planen ingår en uppdaterad översiktlig inventering av kommunens naturvärden.

Inventeringar av rödlistade och sällsynta arter i området

Under åren 1998 togs ett naturvårdssinriktat skötselprogram för kommunens mark fram, där Klövberget ingår som en del. Inför beslut om avsättning av området till naturreservat har inventering av områdets flora och fauna utförts som examensarbete vid biologisk-geovetenskaplig linje, Stockholms universitet (M. Gustafsson, 2013).

Under hösten 2013 utförde Naturcentrum AB, Stenungsund en lav-, moss- och tücksvampsinventering av området som visade på en stor mångfald av rödlistade arter i området. Sammanfattningsvis gavs bedömningen: "Vi anser att Klövberget är ett av Stockholms läns allra mest värdefulla naturområden, och med tanke på den begränsade ytan kanske det enskilt allra mest värdefulla naturreservatet."

I reservatet har ett stort antal hotade och rödlistade arter påträffats exempelvis: ask, skogsalm, klasefibbla, vedtrappmossa, stor klippmoss, liten hornflikmossa, filthättemossa, rosa lundlav, klosterlav, skuggorangelav, gul dropplav, blek kraterlav, mörk kraterlav, lunglav, västlig njurlav, peltula, grå skärelav, rosa skärelav, oxtungsvamp, blekticka, svartöra, linddyna, igelkottstaggsvamp, svampen *Hymenochaetae ulmicola*, almdyna, almsprängticka, sålljordstjärna, ullticka, talticka och ekticka. Klövberget gästas tidvis även av flera rödlistade rovfågelarter. Se vidare tabell 1.

Fridlysta arter som är funna i området bör nämnas: blåsippa, liljekonvalj, orkidén tvåblad, vanlig groda, kopparödla, snok samt några gästade rovfågelarter.

Fem arter är nya för Södermanland: lavarna *Acarospora badiofusca*, *peltura*, *Rinodina occulta* och *Verrucaria floerkeana* samt igelkottstaggsvamp.

Några arter som hittats och som är sällsynta Södermanland och i Mälardalen: kärlväxterna särlåka, hampflokel, ramslök, lundslok, myskmadra, spenört, tandrot och lundviol. Vidare gräsen strävlost, lundskafting och grusslok samt ormbunken murruta.

I januari 2014, när det fortfarande var barmark, utförde en medlem av Stockholms ornitologiska förening och expert på störningskänsliga rovfåglar en översiktlig spårinventering i delar av området.

Anläggningar

I området finns inga byggnader. Anläggningarna i området sköts av naturvårdsförvaltaren om inget annat anges nedan:

- Entréer med parkering och planerade reservatsskyltar vid Noretvägen, Mokärsvägen, Kråkvägen samt Klövbergsvägen.
- Enkel grusväg med vägbom från Noretvägens parkering till viken med bryggor. Vägen används av besökare och de närboende som har fritidsbåtplats vid brygga.
- Brygga vid stranden i Badviken vid Klövberget, ger gångväg över till eld- och rastplats samt till Klövbergets blockgrottsystem. Bryggan används av besökare och Klövbergets bryggförening. Befintlig besöks- och båtbygga ägs och sköts av bryggföreningen i samråd med kommunen (2015).

Ny gemensam besöks- och båtbygga planeras på befintlig bryggplats. Se vidare under naturvårdsförvaltning, naturvårdsförvaltare samt underhåll av installationer.

- Klövbergstrappan. Trappa från besöksbryggan upp till bergets hjassa.
- Rastplats vid besöksgrottan (Östra Klövbergsgrottan).
- Avfallsbehållare vid parkering samt vid rastplatsen (eldplatsen). Bekostas av naturvårdsförvaltaren.
- Toalett ska vara möjlig att sätta upp vid parkering. Bekostas av kommunen.
- Brygga vid klippbad.

Historik

Vid Klövberget finns inga noteringar om funna fornminnen. Klövberget tillhörde Tyresögodset fram till 1930, då den siste ägaren av godset avled och stora delar av markerna tillföll arvingarna i dödsboet. Klövberget kom i ett fastighetsbolags ägo 1967 och såldes vidare i en större markaffär till kommunen 1996. Samma år utförde kommunen naturvårdsarbeten i området för att rädda delar av ädellövskogen som hotades av inväxande gran som avverkades.

PLANDEL

Skötselområden

Plandelen av skötselplanen redovisar reservatets skötselområden med definierade bevarandemål och åtgärder. Det finns nio typer av skötselområden, som redovisas på bifogad karta över skötselområden. Skötselområdena är indelade i stort efter de olika biotoper, alltså områden som är urskiljbara i terrängen och att de består av olika växt- och djursamhällen som i sin sammansättning är karaktäristiska för områdestypen.

Reservatet gränsar till stor del till tomtmark och det kan finnas skäl att falla enstaka träd som hotar att falla över privat tomtmark. Bedömning får göras på plats av reservatets förvaltare. Om möjligt kommuniceras åtgärd med tomtägaren före insats.

Följande skötselområden finns i reservatet:

1 Hällmarkstallskog

Beskrivning

Området består av hällmarkstallskog. Hällmarksskogen på Klövbergets hjässa domineras av de många martallar som finns i området. I områdets östra delar ökar inslaget av gran och björk i de mer sankta partierna. I övrigt finns en del ädellövträd som ek och lönn. En, rönn och fågelbär förekommer mer sparsamt. Markvegetationen består av ljung, mjölon, bergssyra, olika lavar, mossor, blåbärs- och lingonris. Areal cirka 33 hektar.

En sällsynt växt som har hittats är den rödlistade klasefibblan. Andra intressanta arter är lundviol och orkidén tvåblad. Dessa är kalkgynnade och liksom tulkört och ormbunken svartbräken som också finns här. Här finns även en för skogstypen vanlig flora av moss- och lavararter men också sällsynta och rödlistade arter som grön sköldmossa, vedtrappmossa och liten hornflikmossa. Här har påträffats rödlistade svamparter som ullticka och talticka. Faunan är rik och här finns bland annat spillkråka, gröngöling, korp, mindre hackspett och gästande rovfåglar. För framtiden är inventering av insekter och svampar mycket intressant i området. Äldre aspar i området kan vara intressanta för vedlevande insekter.

I området finns en trappa som förbinder reservatets övre del med områdena nedanför bergbranten. Området omges av tomtmark och bergbranten i väster. En mindre entré med parkering finns vid Mokärsvägen.

Områdets södra del består av en ovanligt bibehållen hällmarkstallskog med inslag av främst björk, gran och ek. Här finns mycket lågor och torrakor. Denna del har inga egentliga stigar då det är ganska svårtillgängligt. Mycket fint exempel på relativt opåverkad hällmarkstallskog.

Bevarandemål

Skogen får i stort sett utvecklas fritt som hållmarkstallskog med många småskaliga miljöer. Området får dock inte helt växa igen för att de kalkgynnade och sällsynta arterna som finns kräver mer öppna miljöer för att fortleva som tvåblad, klasefibbla och lundviol. Döda träd, lågor, rotvältor och grova träd ska lämnas kvar i beståndet. Stor restriktivitet ska iakttas för att markera upp nya gångstigar i området.

Åtgärder

- Unga granar och enbuskar kan tas ned med stor försiktighet. Dessa träd får inte konkurrera med gamla träd till exempel ekar eller tallar.
- Grova granar och aspar kan hysa hög biologisk mångfald varför dessa ska stå kvar, såvida de inte växer in i tallar, ekar eller andra värdefulla lövträd. Träd med boplatser för fågel ska lämnas i fred.
- Rönn kan gallras vid behov, de bildar gärna täta bestånd.
- Området behöver kontinuerlig tillsyn av skogliga och friluftsmässiga skäl, det senare i form av översyn och reparationer på Klövbergstrappan och befintliga gångstigar.

2 Statkärret**Beskrivning**

Kärrområdet domineras av ett gallrat bestånd av främst högväxta björkar och alar. Vid kanterna finns en del gran. Området kan betraktas som en sumpskog om än delvis utdikad. Markskiktet domineras av vitmossor. För att i någon mån behålla kärnmarken ska ytterligare, fördjupade dikningar undvikas. Längs med Svartbäcksvägen finns ett vattendrag, en bäck som avvattnar Ällmora träsk. Areal cirka en hektar. Statkärret är redovisat i Skogsstyrelsens inventering av sumpskogar, sumpskog med vissa värden, klass 3.

Bevarandemål

Området behålls som i dag, med en hög markvattennivå som gynnar vitmossor och granar i slutningarna.

Åtgärder:

- En del av de yngre granarna och en del björkar kan röjas med jämna mellanrum.

3 Brandfält**Beskrivning**

Brandfältet tillkom vid en brand 2006 och hyser i dag en del pionjärväxtlighet bland annat björk. Tallarna i området är döda och står som torrakor. Dessa eldhärjade träd är värdefulla substrat för många insektsarter. Området får utvecklas fritt mot gammal hållmarkstallskog igen. Areal cirka 0,5 hektar.

Bevarandemål

Området ska utvecklas fritt utifrån områdets naturliga förutsättningar. Brandfält med karaktäristisk vegetation och djurliv som successivt kommer att återgå till naturtypen hållmarkstallskog.

Åtgärder

- Brandfältet får utvecklas fritt mot hållmarkstallskog.

4 Lövskog med gran**Beskrivning**

Lövskog med gran i skuggig dalgång med hassel, asp och ek. Det är stor andel gamla träd. Areal cirka en hektar.

Bevarandemål

Skuggig lövskog med inslag av gran.

Åtgärder

- Vid behov ta bort en del gran, speciellt kring hassel och lövträd.

5 Ädellövskog med bergbranter**Beskrivning**

Området omfattar ädellövskogen i och nedanför förkastningsbranten. Ädellövskogsområden finns dels vid Noretvägen och norrut längs bergskanten och i områdets nordvästra sydost om slutet av Tonstigen. Lövskogen är en blandskog med stort inslag av ädellövträd. De dominerande trädslagen är ek, lönn, alm, klibbal och asp. Det finns många stora och grova träd, här finns de flesta av Sveriges arter av lövträd representerade. På 1960-talet förlade tomtägareföreningen utflykter till Klövberget för att studera områdets olika trädarter. Areal cirka sex hektar.

Här finns sällsynta och kalkgynnade arter så som spenört, särlåka, lundslok, hampflockel, liljekonvalj, myskmadra och ramslök. Detta indikerar en rik lundflora och att det finns kalk i markskiktet. På ekar har påträffats rödlistade arter som oxtungsvamp, blekticka, ekticka, rosa lundlav, skuggorangelav, gul dropplav, grå skärelav och rosa skärelav. På träd av lind påträffades miljöindikatorn lunglav på många träd, svampen linddyna, västlig njurlav och skuggorangelav, alla rödlistade arter.

I södra delen och sydvästra delen hittades på alm arter som klosterlav, blek kraterlav, mörk kraterlav, svamparna svartöra, almdyna, almsprängticka samt fälthättemossa, alla rödlistade arter. I området har påträffats två riktigt sällsynta och rödlistade arter, dels igelkottstaggsvamp samt att återfynd har gjorts (2013) av svampen sälljordstjärna, båda arter är akut hotade till sin existens i Sverige. Den senare påträffad i områdets västra del, i ett område med klippbranter och rasmarker. Igelkottstaggsvampen hittades strax söder

om sälljordstjärnan, nära Kalvfjärden. Skogsalmarna i området är från och med 2015 också en akut hotad art. Om övervakning av akut hotade och rödlistade arter i naturreservatet, se under kapitlet naturvårdsförvaltning.

I området har också hittats rödlistade arter som bladmossan stor klipptuss, laven peltula, för övrigt ny art för Sörmland samt en rad mer ovanliga arter för Stockholms län och Sörmland. I områdets centrala och södra delar finns en del kvävegynnade växter som älggräs och brännässla som kan hota markvegetationen och ge för mycket skugga för andra mer sällsynta växt- och djurarter. Fågellivet är ganska rikt, det finns exempelvis svartvit flugsnappare, nötskrika, lövsångare och nötväcka.

Många av arterna i ädellövskogen behöver en relativt gles lövträdsskog med högt inslag av ädla trädslag för att frodas. Ökat ljusinsläpp ger ökad värmeinstrålning som gynnar lägre växtlighet och djurliv. Ädellövskog har ofta ett högt artinnehåll och många hotade och känsliga arter av växter och djur finns här. Det finns två ekar respektive två lindar i området som är noterade i Länsstyrelsens inventering av skyddsvärda träd. Trädens positioner finns angivna till exempel i kommunens kartdatabas.

Från entrén vid Noretvägen är besökaren direkt i ädellövskogen. En grusväg leder in i området fram till en brygga som dels leder fram till en rastplats vid stranden och till besöksgrattan. Det finns vid bryggan även en lång trappa som leder upp till Klövbergets hjässa.

Grusvägen från entrén används av bryggföreningen och reservatsförvaltaren för transporter. Underhåll av vägen utförs av reservatsförvaltaren vid behov. Viss rensning av ungträd kan behövas längs med vägen. Diket som löper längs Noretvägen i sydöstlig riktning, går från parkeringen och löper parallellt med grusvägen in i området och mynnar i Kalvfjärden. Diket ska hållas öppet och vid behov kunna rensas för att trygga vattenflödet. Enligt reservatets föreskrifter ges möjlighet att uppföra en pumpstation och lägga ned VA-ledningar i området mellan Badviken och Noretvägen.

Bevarandemål

Skogen ska ha karaktären av gles ädellövskog med en rik lundflora.
Bevarande av levnadsmiljöer för akut hotade och rödlistade arter i området.

Åtgärder:

- Övervakning av akut hotade och rödlistade arter i området för att se till att dessa arters livsmiljöer inte missgynnas vid skötselåtgärder enligt skötselplanen. Notering av status och nya exemplar på fyndplatser. Se vidare under naturvårdsförvaltning.
- Glesa ut bland ungträden vid behov för att hålla ett lagom ljusinsläpp i skogen. Se över så att det finns återväxt för alla lövträdsarter och gynna de ädla lövträden.
- Ta bort älggräs, brännässla och liknande ”ogräsarter” som hotar att kväva de mer sällsynta lundarterna.
- Årlig tillsyn och vid behov underhåll av grusväg och bom mellan parkering och bryggan ska ske årligen.

- Möjlighet ska ges för underhållsrensning av diket som löper längs tillfartsvägen fram till Badviken.
- Möjlighet ges att uppföra en pumpstation och lägga ned VA-ledningar i området mellan Badviken och Noretvägen.

6 Grottor

6a Östra blockgrottesystemet

Beskrivning

Klövbergets grottsystem är av typen urbergsgrottor, så kallade blockgrottesystem. De anses ha bildats vid någon av de senare istiderna och skapats genom att den tjocka inlandsisen avsmält och berggrunden tryckts uppåt på grund av minskad tyngd från isen. Spänningar har då uppkommit mellan olika bergmassiv och Klövberget bergbrant har uppkommit likväl som hela Brevikshalvön samt att ett stycke land i väster sjönk och bildade Kalvfjärden.

Grottorna har inventerats och uppmätts 1981 och östra blockgrottesystemet inventerades vidare under 1990-talet. Besökande större grupper som skolklasser ska ges information om vad som gäller säkerhet och naturhänsyn vid besök i grottsystemet. Vid besök i grottan bör större grupper delas in i hanterbara mindre grupper för trygg genomgång av grottsystemet.

Ovana besökare bör räkna med gott om tid för besöket. Personer som kan drabbas av klaustrofobi vid besök i grottan bör fundera på att avstå från grottbesöket. Det finns en del trånga passager i grottsystemet. Det är förbjudet att sätta in bultar i grottorna och att dra linor genom grottan, detta för att hålla grottsystemet i så ursprungligt skick som möjligt.

Under sommarhalvåret är besöksantalet högt till grottsystemet och det ställer extra stora krav på hänsyn, försiktighet och att upprätthålla hög säkerhet vid besök. Besökaren har i grottan att tänka på att inte flytta på stenar, bryta trädkvistar, göra markeringar i grottsystemet eller dra ledlinor. Allt för att nästa besökare ska finna grottorna säkra, fina och inspirerande.

Vid besök är det lämpligt att bära hjälm, oömma kläder och ha minst två, helst tre batteridrivna lampor med sig. Ljuskällor med öppen eldslåga ska inte användas då till exempel ljus avger sot och stearin som fäster sig på grottans väggar och golv.

I grottorna lever bland annat en del arter av fladdermöss och grottspindlar. Fladdermöss är fridlysta och en del är rödlistade, de ska inte röras då de kan bli störda i sin sömn och därmed öka sin energiåtgång.

Grottsystemet är drygt 300 meter långt med varierande storlek på gångarna, från smala, trånga gångar till större salar med högre i tak.

Målningarna i "stora salen" i grottan får vara kvar, de tillkom under filminspelningen av Ulf von Strauss film Människan och jorden från 1983.

Bevarandemål

Välbevarat grottssystem för besökare, ska bevaras i ursprungligt, naturligt skick med dess fauna och flora.

Åtgärder

- Vid behov avstädning och återställningsarbeten i området.

6b Västra blockgrottesystemet

Beskrivning

Blockgrottesystemet är mycket svårtillgängligt. Större delen av grottsystemet är beläget inom privat tomtmark. Grottan ska ses som en referensgrotta. Besökare hänvisas till besöksgrottan, 6a Östra Klövbergsgrottan.

Bevarandemål

Referensgrotta som lämnas för fri utveckling.

Åtgärder

- Inga åtgärder, grottsystemet ska bevaras med sin fauna och flora.

7 Blandskog

Beskrivning

Område om cirka 0,7 hektar, dominerat av ett glest tallbestånd nära en klippstrand och ett mindre skogsparti med bland annat ek, tall, al och björk. I söder ansluter Noretvägen. I området har en badbrygga tidigare iordningställt. En illa medfaren privat brygga samt en uthusgrund finns i området som ska tas bort.

Bevarandemål

Tallarna i området ska bevaras som ett glest och genomsiktligt bestånd. Viss gallring kan i framtiden behöva utföras. Ekar och andra lövträd kan frihuggas från gran vid behov.

Åtgärder

- Röjning av lövsly i västra delen, vid badhällarna där det saknas tallskog.
- Främja glest tallbestånd i västra delen.
- Friställande av ekar och vid behov även andra lövträd samt äldre tallar som hotas av inväxande granar.
- Underhåll av badbrygga.
- Borttagande av en förfallen mindre brygga.
- Borttagande av uthusgrund.

8 Vattenområde i Kalvfjärden

Beskrivning

Vattenområde vid Kalvfjärden om drygt 18 hektar. Här finns ett av Kalvfjärdens största vattendjup om drygt 27 meter. Fiskerätten i området är arrenderad av Tyresö fiskevårdsförening. I vattnet vid Kalvfjärden medges fiske med handredskap, från strand eller stillastående flytetyg. Vid Noretvägen finns badklippor vid Badviken. Strax söder om den långa besöks- och båtbyggans södra fäste finns en plats för iläggning av småbåtar som är förlagda vid bryggan.

Bryggområdet används av både besökare till Klövberget och Klövbergets bryggförening. Möjlighet att skapa några gästplatser vid bryggan ska eftersträvas för att ge sjöfarande besökare möjlighet att ta del av reservatet. Båtar förlagda på svaj med boj ska endast kunna ske under kortare tid, maximalt ett dygn.

Bevarandemål

Stränderna ska hållas öppna, förutom där besöks- och båtbyggan är belägen. I södra delen av området ger besöks- och båtbyggan tillträde till östra Klövbergsgrottan, rastplatsen med eldstad samt övrig mark nedanför bergbranten. Bryggföreningen och kommunen ska ha möjlighet att kunna upprätthålla föreningens båtplatser och för kommunen ska eftersträvas möjlighet att hålla några gästplatser vid besöks- och båtbyggan. Klipporna vid Badviken, Noret ger också möjlighet till bad. Båtar förlagda för ankar eller på svaj utanför bryggviken ska undvikas, maximalt ett dygn tillåts.

Åtgärder

- Anlägga ny besöks- och båtbyggan. Reparationer av äldre badbryggan. För gäst- och båtbyggan gäller att ny bryggan måste placeras på befintlig bryggas plats.

9 Entréer med parkering

9a Parkering vid Noretvägen

Beskrivning

Reservatsentré och parkeringsplats för tiotalet personbilar. Parkeringen kan behöva utökas något, detta kräver tillstånd från kommunstyrelsen. Plats för informationsskylt om naturreservatet. Avfallsbehållare behöver sättas upp för sommarhalvåret och möjlighet att anordna toalett ges. Diket vid Noretvägen ska hållas öppet inklusive vägtrumma under infart till parkeringen. Växtlighet som sprider sig in över parkeringen tas bort. Tillsyn över vägbom som behöver bytas ut. Parkeringsytor grusas vid behov.

Bevarandemål

Reservatsentré för naturreservatet och parkeringsplats.

Åtgärder

- Grusning av parkeringsytan och övriga reparationsåtgärder kan återkommande behövas. Utökning av parkeringsplats, tillstånd från kommunstyrelsen krävs.
- Reservatsskylt sätts upp och underhålls vid parkeringen.
- Dikets funktion kontrolleras av förvaltaren och vägtrumma åtgärdas vid behov.
- Håll efter igenväxning av parkeringen.
- Ny vägbom sätts upp och underhålls.
- Möjlighet att anordna besökstolett, uppsättning av avfallsbehållare.

9b Parkering vid Mokärrsvägen

Beskrivning

Reservatsentré för naturreservatet och parkeringsplats för några personbilar. Plats för naturreservatsskylt och vid behov avfallsbehållare. Växtlighet som växer in över parkeringsplatsen tas bort. På sikt behövs grusning av parkeringen. På sikt kan uppkomma behov av att sätta upp en toalett på parkeringen.

Bevarandemål

Reservatsentré för naturreservatet och parkeringsplats.

Åtgärder

- Grusning av parkeringsytan kan behövas framöver.
- Hålla efter växtlighet som växer in över parkeringsytan.
- Tillsyn och skötsel av reservatsskylt.
- Möjlighet att anlägga alternativt ställa upp besökstolett.

KÄLLFÖRTECKNING

Berg et al. & Tyresö kommun (2013): Brevikshalvön – i skuggan av en markis.

Gärdenfors red. (2010) Rödlistade arter i Sverige, Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet i samarbete med Naturvårdsverket.

Larsdotter & Eriksson (1998): Naturvårdsanpassad skötselplan för kommunägd mark. Tyresö kommun.

Länsstyrelsen i Stockholms län (2003): Aldrig långt till naturen. Program för skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen. Ett samarbete med Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting.

Länsstyrelsen i Stockholms län (2015) Ädellövsområden och ekmiljöer i Stockholms län. Rapport 2015:13.

Miljö- och hälsoskyddskontoret (1998): Naturinventering Tyresö kommun.

Möller & Stålhös (1969): Beskrivning till geologiska kartbladet Stockholm SO, Sveriges geologiska undersökning, Norstedts, Stockholm.

Mörner & Sjöberg (2011): Excursion guide, Second international conference on granite caves Sweden. Svenska grottor nr. 12, sidan 11-12. Sveriges speleologförbund.

Tyresö kommun (2008): Översiktsplan.

Weibull & Nordin (2013): Inventering av Klövberget, Tyresö kommun. Inventering och bedömning av moss-, svamp- och lavfloran i området. Naturcentrum AB.

Westman & Söderstam (1984): Grottor i Stockholms län, sidan 93-98. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Storskifteskartan 1796-1802

Häradskartan 1906

Fastighetskartan 65G 6jN

Terrängkartan 656_69_10

Geologiska kartbladet Stockholm SO 1969

Tyresö kommun, kartdatabas 2014

Tyresö kommun, flygfoton 2002-2012

Källmaterial från Internet

Riksantikvarieämbetet (2015): Fornsök, information om fornlämningar på land och i vatten. <http://www.raa.se>

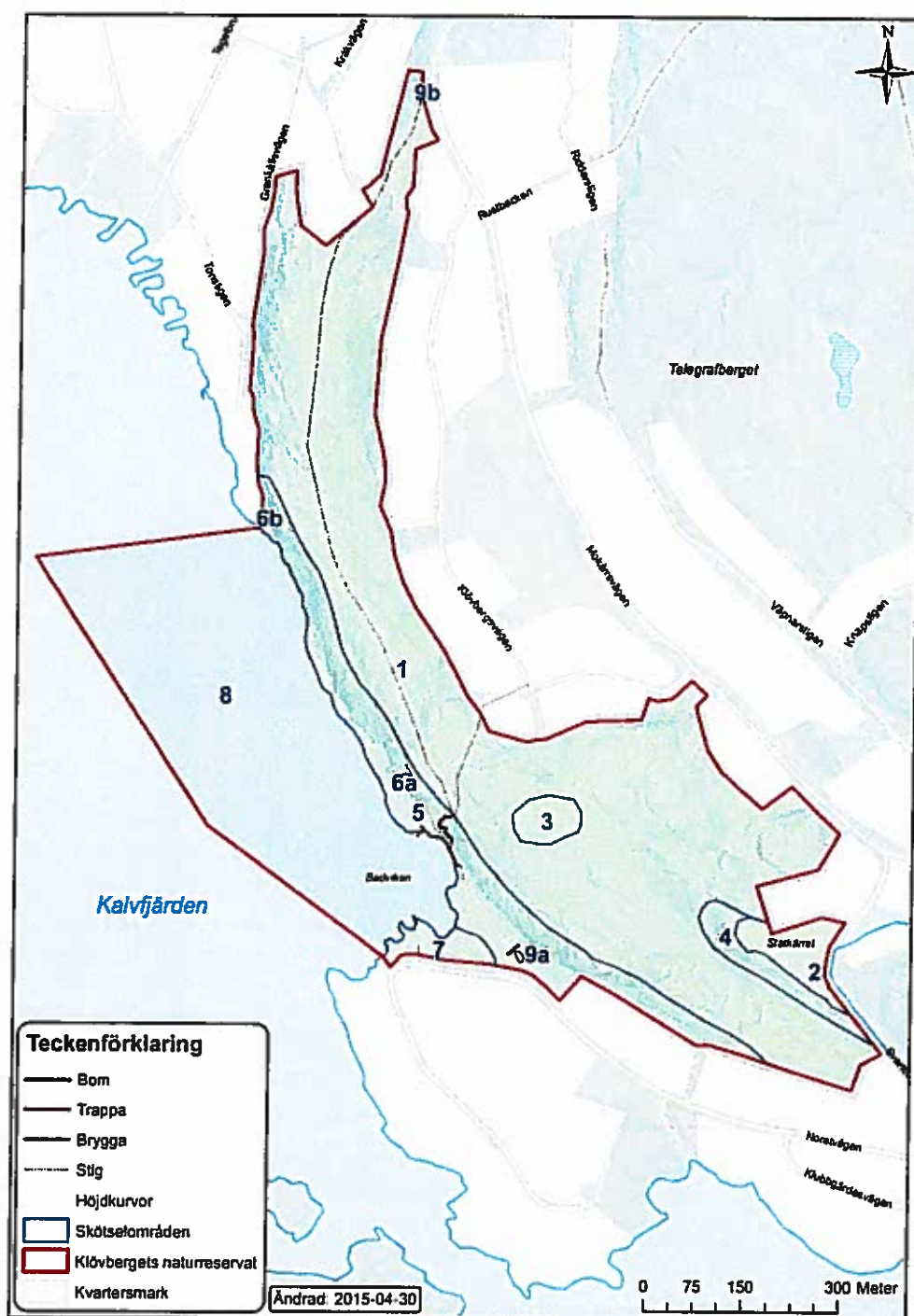
Skogsstyrelsen (2015): Skogens Pärlor, sumpskogsinventeringen 1998-.
Värdefulla miljöer i Sveriges skogar.
<http://www.skogsstyrelsen.se/skogensparlor/>

Sveriges lantbruksuniversitet (2015): Artdatabanken.
Fakta om arter, naturtyper samt söktjänst om rödlistade arter.
<http://artfakta.artdatabanken.se>

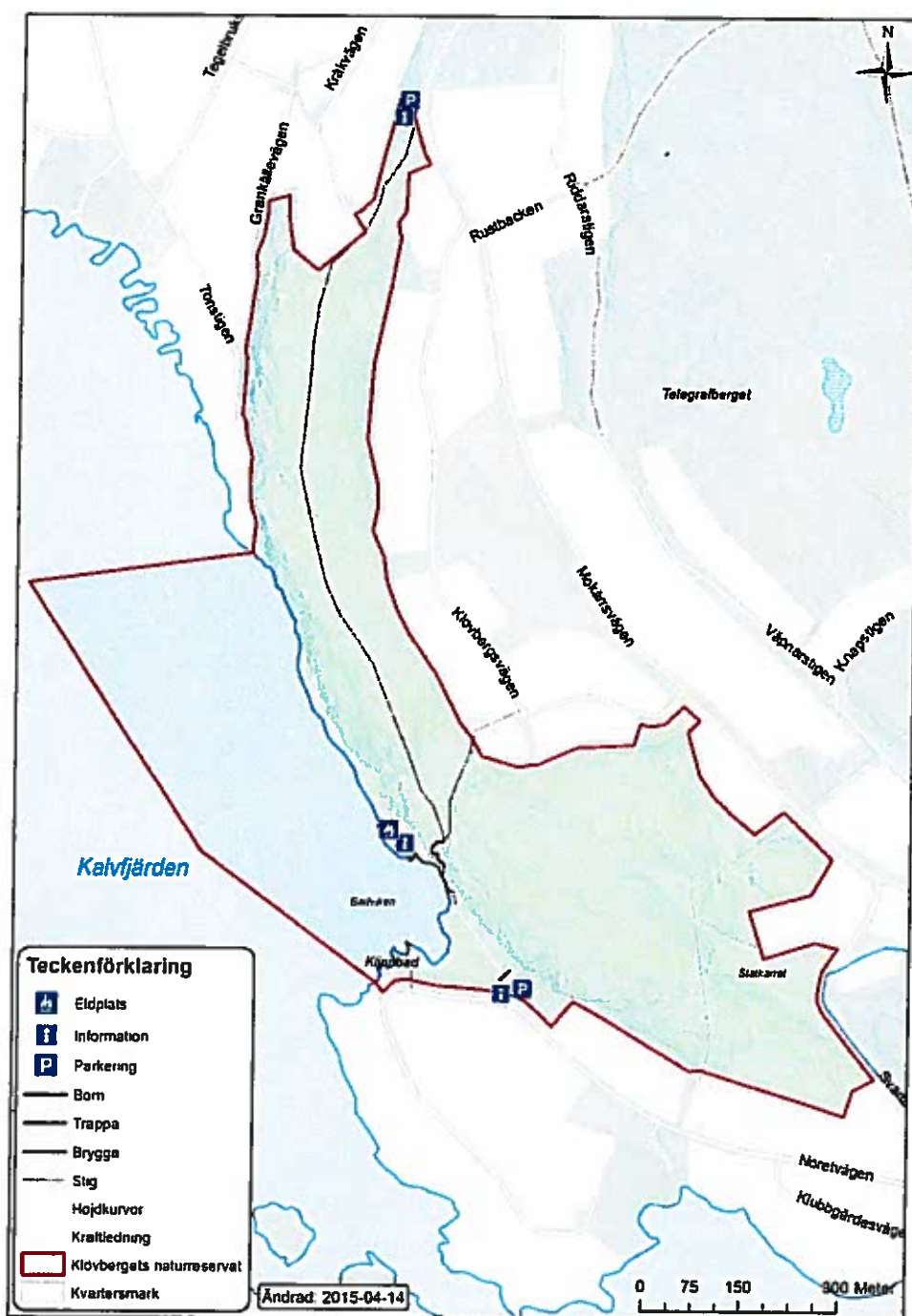
Sveriges lantbruksuniversitet (2015): Artportalen, Artdatabanken.
Rapportsystem för växter, djur och svampar. <http://artportalen.se>

Sveriges lantbruksuniversitet och Naturvårdsverket (2015): Trädportalen.
Uppgifter om skyddsvärda träd i Sverige. www.tradportalen.se

KARTOR

Karta 1. Skötselområden inom Klövbergets naturreservat, Tyresö kommun.

Karta 2. Anläggningar inom Klövbergets naturreservat, Tyresö kommun.

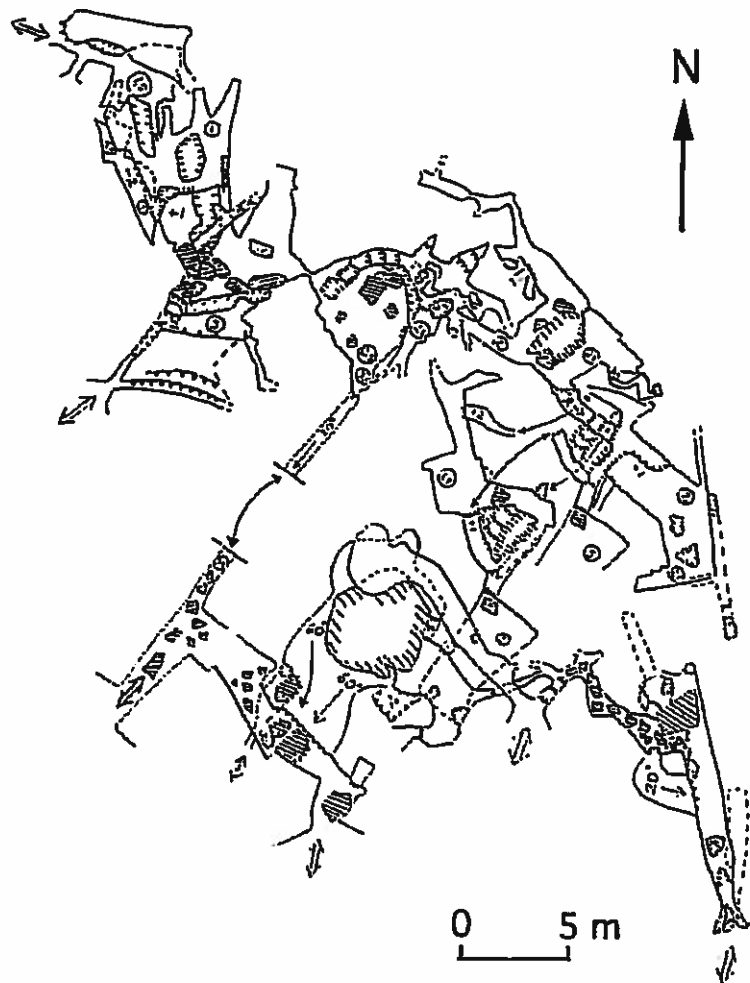

Fig. 11. The Eastern Klövberget Cave as mapped by Christer Örtwall in 1992-1997. The cave system has a total length of 362 m in different levels at 15.8 m vertical height. Double arrows indicate entrances. The cave consists of a labyrinth of narrow and larger passages as well as a number of fairly large and up to 5 m high rooms. Minor speleothems have been found at several places in the cave system. From outside, it may look like caves within a large scree accumulation (and so it was originally interpreted). The organization of passages follows quite strict fracture patterns, however (Fig. 13). This provides firm evidence that a huge flake of the bedrock fell down in one piece and fractured along pre-existing fractures.

Karta 3. Karta över Östra Klövbergsgrottan, hämtad från Svenska grottor nr 12, Excursion guide for Second International Conference on Granite Caves Sweden 2011. Med tillstånd från Rabbe Sjöberg, Sveriges speleologförbund.

Latinskt namn	Namn	Rödlistan 2010	Rödlistan 2015
Fåglar			
<i>Dryocopus martius</i>	spillkråka	LC	NT
<i>Picus viridis</i>	gröngöling	LC	NT
<i>Dendrocopus minor</i>	mindre hackspett	NT	NT
<i>Regulus regulus</i>	kungsfågel	LC	VU
<i>Larus fuscus</i>	silltrut	NT	NT
<i>Larus argentatus</i>	gråtrut	NT	VU
<i>Emberiza citrinella</i>	gulsparv	LC	VU
<i>Sturnus vulgaris</i>	stare	LC	VU
<i>Haliaeetus albicilla</i>	havsörn	NT	NT
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	nötkråka	NT	VU
Kärlväxter			
<i>Fraxinus excelsior</i>	ask	VU	EN
<i>Ulmus glabra</i>	skogsalm	VU	CR
<i>Crepis praemorsa</i>	klasefibbla	NT	NT
Mossor			
<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	vedtrappmossa	NT	NT
<i>Cynodontium jeneri</i>	stor klipptuss	VU	NT
<i>Lophozia ascendens</i>	liten hornflikmossa	VU	VU
<i>Orthotrichum urnigerum</i>	fålhättemossa	NT	NT
Lavar			
<i>Bacidia rosella</i>	rosa lundlav	NT	VU
<i>Biatridium monasteriense</i>	klosterlav	NT	VU
<i>Caloplaca lucifuga</i>	skuggorangelav	NT	NT
<i>Cliostomum corrugatum</i>	gul dropplav	NT	NT
<i>Gyalecta flotowii</i>	blek kraterlav	NT	VU
<i>Gyalecta truncigena</i>	mörk kraterlav	NT	VU
<i>Lobularia pulmonaria</i>	lunglav	NT	NT
<i>Nephroma laevigatum</i>	västlig njurlav	NT	VU
<i>Peltula euploca</i>	peltula	VU	VU
<i>Schimatomma decolorans</i>	grå skärelav	NT	LC
<i>Schimatomma pericleum</i>	rosa skärelav	NT	NT
Svampar			
<i>Auricularia mesenterica</i>	svartöra	NT	NT
<i>Biscogniauxia cinereofilacina</i>	linddyna	VU	VU
<i>Fistulina hepatica</i>	oxtungssvamp	NT	NT
<i>Haploporus tuberculosus</i>	bletticka	NT	NT
<i>Hericium erinaceus</i>	igelkottstaggsvamp	CR	CR
<i>Hymenochaete ulmicola</i>	almrostöra	VU	VU
<i>Hypoxylon vogesiacum</i>	almdyna	VU	VU
<i>Inonotus ulmicola</i>	almsprängticka	VU	VU
<i>Myriostoma coiliforme</i>	sålljordstjärna	CR	CR
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT	NT
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	NT	NT
<i>Phellinus robustus</i>	ekticka	NT	NT

Tabell 1. Fynd av rödlistade arter vid Klövberget. Observationer av kärlväxter, mossor, lavar och svampar är från inventeringar 2013. Redovisade fågelarter baseras på observationer under 2012-2014 från Artportalen.se, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. Enstaka artobservationer av rödlistade fåglar har inte tagits med i listan. Rödlistans klassificering: LC -livskraftig, NT -nära hotad, VU -sårbar, EN -starkt hotad och CR -akut hotad. Klasserna anger bedömd grad av utdöenderisk för arten.

Datum 2015-06-02
 Tid 18:30–20:15
 Plats Sammanträdesrummet Bollmora

Beslutande Se närvarolista

Övriga deltagare Se närvarolista

Justeringens plats och tid Kommunkansliet 2015-06-03, klockan 15:00

Paragrafer 102 - 126

Sekreterare

 Rebecca Berlin

Ordförande

 Fredrik Saweståhl

Justerande

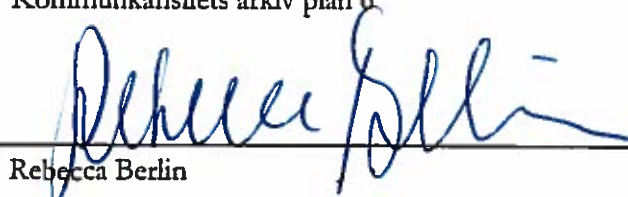

 Kristjan Vaigur

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
 Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ Kommunstyrelsen
 Sammanträdesdatum 2015-06-02
 Datum då anslaget sätts upp 2015-06-04
 Datum då anslaget tas ned 2015-06-26
 Förvaringsplats för protokollet Kommunkansliets arkiv plan 6

Underskrift

 Rebecca Berlin

	Utdragsbestyrkande
---	--------------------

Närvarolista

Beslutande

Fredrik Saweståhl (M)
 Mats Lindblom (FP), tjänstgör inte på grund av jäv under § 110.
 Anita Mattsson (S)
 Anki Svensson (M)
 Andreas Jonsson (M)
 Dick Bengtson (M)
 Anna Steele (FP), ersättare för Mats Lindblom (FP) under § 110.
 Ulrica Riis-Pedersen (C)
 Leif Kennerberg (KD)
 Kristjan Vaigur (S)
 Carl-Johan Karlson (S)
 Karin Ljung (S), ersättare för Jannice Rockstroh (S).
 Marie Åkesdotter (MP)
 Jörgen Bengtsson (SD)

Ersättare

Lotta Stjernfeldt (M)
 Peter Odelvall (M)
 Annika Henningsson (M)
 Mats Larsson (FP)
 Helen Dwyer (C)
 Anna Lund (KD)
 Anders Linder (S)
 Peter Bylund (MP)
 Marcus Obligado (V)
 Per Carlberg (SD)

Övriga

Bo Renman, kommundirektör, kommunledningskontoret
 Sigbrith Martinsson, ekonomichef, kommunledningskontoret
 Catarina Stavenberg, kvalitetschef, kommunledningskontoret
 Åke Skoglund, förvaltningschef, samhällsbyggnadsförvaltningen
 Ann-Catrine Hagner, chef konsult- och servicekontoret, konsult- och servicekontoret

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	--------------------

Maj Ingels Fagerlund, säkerhetschef, kommunledningskontoret
Robert Skölin, politisk sekreterare, Moderaterna
Åsa de Mander, politisk sekreterare, Folkpartiet
Leonid Yurkowsky, politisk sekreterare, Sverigedemokraterna
Amalia Tjärnstig, exploateringsingenjör, samhällsbyggnadsförvaltningen
Rebecca Berlin, kommunsekreterare, kommunledningskontoret

Frånvarande

Jannice Rockstroh (S)

Lennart Jönsson (S)

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	--------------------